

Nr 121.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för beredande av lokaler åt en hovrätt över Norrland; given Stockholms slott den 16 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Åkerman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 16 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Åkerman anmäler riksdagens skrivelse den 12 maj 1922, nr 151, däri riksdagen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning angående inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen och därvid särskilt låta utföra beräkning av de kostnader för statsverket, som genom ett dylikt inrättande skulle föranledas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, samt anför:

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 98 häft. (Nr 121.)

Då jag den 8 januari innevarande år inför Kungl. Maj:t anmälde frågan om reglering av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, anmärkte jag vid punkt [29] rörande anslag till byggnadsarbeten för upprättande av en särskild hovrätt i Norrland, att den av riksdagen i förevarande ärende begärda utredningen då ännu icke slutförts, och att därför ej kunde slutgiltigt bedömas, vilken anordning med hänsyn till hovrättens förläggande och beredande av lokaler för densamma kunde vara den lämpligaste. Emellertid hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till byggnadsarbeten för inrättande av en särskild hovrätt i Norrland såsom extra reservationsanslag beräkna ett belopp av 20,000 kronor. Denna min hemställan vann Kungl. Maj:ts bifall.

Sedan ifrågavarande utredning numera slutförts, ber jag att ånyo få anmäla detta ärende och vill, innan jag övergår till en närmare redogörelse för den verkställda utredningen, först med några ord erinra om utvecklingen av den norrländska hovrättsfrågan.

Historik.

Frågan om en uppdelning av Svea hovrätt har väckts på tal bl. a. dels i de förslag till en genomgripande reform på rättegångsväsendets område, som vid skilda tillfällen framlagts, dels i samband med den förstärkning av Svea hovrätts arbetskrafter, som tid efter annan blivit nödvändig.

*Lagkommittén
1815.*

I det förra hänseendet vill jag blott i korthet erinra om att redan den s. k. lagkommittén i sitt år 1815 framlagda betänkande angående domstolarna i samband med förslaget om lagmansrätternas indragande ifrågasatte, att divisionerna i de dåvarande två hovrätterna, Svea och Göta hovrätter, skulle utflyttas till särskilda orter och erhålla var och en sin, efter landskapens folkmängd och vidd, avmätta domkrets. Som skäl för en dylik anordning framhöll lagkommittén bl. a. önskvärheten av att hovrätterna bleve mera tillgängliga för den rättssökande allmänheten samt att de vid underrätterna tjänstgörande domaraspiranterna sattes i tillfälle att någon tid årligen uppehålla sig vid närmaste hovrätt, varigenom hovrätten ständigt skulle äga kännedom om dugligheten hos dem, som vore att använda till domargöromål i orterna.

*Äldre lagberedningen
1842.*

Förslaget om hovrättsdivisionernas utflyttning upptogs icke av den s. k. äldre lagberedningen i dess år 1842 avgivna förslag, utan påyrkade lagberedningen bibehållande av de — efter inrättandet år 1821 av hovrätten över Skåne och Blekinge — tre hovrätterna.

*Nya lagberedningen
1884.*

Nya lagberedningen motsatte sig också i sitt 1884 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning sönderstyckningen av hovrätterna i en mångfald mindre, men föreslog en ökning av antalet

hovrätter till fem, nämligen förutom nuvarande tre hovrätter en ny hovrätt för västra Sverige i Göteborg samt en hovrätt i Norrland. I fråga om den norrländska hovrätten yttrade nya lagberedningen:

»Sedan den äldre lagberedningens första yttrande avgavs, hava i åtskilliga landsdelar inträtt förändringar i folkmängd, industri och samfärdsel av den beskaffenhet, att en förändring även i hovrättsindelningen synes vara, om ock ej ur processuell synpunkt ovillkorligen nödig, dock i hög grad praktiskt lämplig och gagnelig. Särskild uppmärksamhet förtjäna härvid de norrländska landskapen, vilka erhållit en ständigt växande betydelse, som för ett halvt sekel sedan knappt kunde förutses. Det beroende i ekonomiskt avseende, vari såväl städer som landsbygd på den tiden stodo till huvudstaden, har lämnat rum för en självständigare ställning, och affärsrörelsens centrum är icke lika uteslutande som förr befintligt i Stockholm. På sådan grund torde med allt skäl kunna antagas, att övertvägande fördelar skulle uppstå för den löftrika norrländska bygden, därest även rättsskipningen i högre instans flyttades närmare affärlivets nya huvudplatser. Ur denna synpunkt föreställer sig beredningen, att frågan om inrättandet av en särskild hovrätt för Norrland eller rättare sagt för de nordligaste länen bör utan uppskov tagas under omprövning.»

Förstärkta lagberedningen biträdde i sitt år 1887 avgivna betänkande nya lagberedningens förslag i förevarande avseende. Beträffande hovrätternas antal voro fyra ledamöter av den stora beredningen så till vida av skiljaktig mening, att de funno en tillökning i hovrätternas dåvarande antal allenast med en vara tillfyllest och ansågo den nya hovrätten böra förläggas till Norrland. Förstärkta lagberedningen påyrkade alltså enhälligt inrättandet av en norrländsk hovrätt.

*Förstärkta
lagbered-
ningen 1887.*

Även vid det nu pågående utredningsarbetet angående en reform av rättegångsväsendet har en utstyckning av de nuvarande hovrätterna på flera övrrätter ansetts bliva nödvändig i samband med rättegångsreformens genomförande, och ber jag i detta avseende få erinra om de utlåtanden, vilka den 3 maj 1921 och 2 januari 1922 avgivits av processkommissionen, för vilka utlåtanden jag närmare redogjort vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 17 februari 1922 av vissa lagförslag, betingade av den nya hovrättens inrättande (prop. nr 108 sid. 8 och 37).

*Processkom-
missionen.*

Förutom i samband med en allmän reform av rättegångsväsendet hava, såsom jag tidigare nämnt, yrkanden på inrättande av en norrländsk hovrätt vid upprepade tillfällen framställt, då fråga uppkommit om beredande av förstärkning i arbetskrafterna för Svea hovrätt.

I anledning av ett förslag av Kungl. Maj:t vid 1896 års riksdag om överflyttande till Svea hovrätt av en division från Göta hovrätt, varigenom antalet divisioner i Svea hovrätt skulle komma att uppgå till sju, väcktes i riksdagen tvenne motioner, i vilka hemställdes om avslag å ifrågavarande proposition och om skrivelse till Kungl. Maj:t med be-

*1896 års
riksdag.*

gäran om utredning angående upprättande av en norrländsk hovrätt. Riksdagen avslög emellertid motionerna och biföll i stället det kungliga förslaget.

1904 års
riksdag.

Vid 1904 års riksdag hemställdes ånyo motionsvis, att frågan om inrättande av en norrländsk hovrätt måtte tagas under omprövning och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i ärendet. Motionärernas förslag vann också tillstyrkan av det sammansatta stats- och lagutskott, som behandlade frågan. Emellertid blev utskottets hemställan ej godkänd av riksdagen.

1921 års
riksdag.

Sedan genom beslut av 1917 års riksdag den från och med höstsessionen 1904 inrättade åttonde, extra divisionen uppförts på ordinarie stat, beviljade 1920 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag medel för beredande under år 1921 av tillfällig förstärkning av Svea hovrätts arbetskrafter med en nionde, extra division för behandling huvudsakligen av vädjade mål. Då i statsverkspropositionen vid 1921 års riksdag anslag begärdes för upprätthållande av samma division även under år 1922, väcktes inom riksdagens båda kamrar likalydande motioner, vari hemställdes om riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen.

I utlåtande (nr 6) av sammansatt stats- och första lagutskott tillstyrktes motionärernas hemställan och anförde utskottet därvid bl. a., att det syntes utskottet uppenbart, att med den omfattning Svea hovrätt dåmera erhållit stora svårigheter måste uppstå att på ett tillfredsställande sätt administrera densamma. Dessa svårigheter — anförde utskottet vidare — som påtalades redan efter sjunde divisionens tillkomst, gjorde sig givetvis med än större styrka gällande, sedan antalet divisioner ökats till nio. Särskilt ville utskottet framhålla, hurusom den ledande och övervakande verksamhet, som enligt hovrätternas arbetsordningar tillkomme presidenterna, i Svea hovrätt på grund av det stora antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän bleve i avsevärd mån försvårad, varjämte hovrättsledamöternas möjlighet att erhålla tillräcklig kännedom om de i hovrätterna tjänstgörande aspiranternas duglighet i hög grad inskränktes.

Utskottets utlåtande vann riksdagens godkännande och hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 juni 1921 (nr 262), att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning frågan om inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen samt efter verkställd utredning för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

1922 års
riksdag.

I anledning av denna riksdagens skrivelse framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 108 vid 1922 års riksdag tvenne lagförslag, nämligen

dels förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken
dels förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järn-väg under konkurs. Dessa lagförslag avsågo att möjliggöra inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen. I propositionen föreslogs Härnösand som förläggningsort för den nya hovrätten.

I anledning av propositionen väcktes i första kammaren motionen nr 118 samt i andra kammaren motionerna nr 224, 225 och 238. I en av dessa motioner yrkades avslag å propositionen; i de övriga yrkades bl. a. dels att en förestående utredning rörande kostnaderna för hov-rätten över Norrland även måtte omfatta Sundsvall som förläggningsort, dels att utredning måtte verkställas rörande kostnaderna för statsverket vid inrättande i Umeå av en hovrätt omfattande Ångermanland samt Västerbottens och Norrbottens län.

Propositionen och motionerna behandlades av sammansatt stats- och första lagutskott. I utlåtande nr 6 hemställde utskottet, att riksdagen ville med avslag å propositionen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa förnyad utredning an-gående inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen och därvid särskilt låta utföra beräkning av de kostnader för statsverket, som genom ett dylikt inrättande skulle föranledas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I motiveringen till sin hemställan anförde utskottet bl. a., att av riksdagens förut berörda skrivelse den 4 juni 1921 (nr 262) torde framgå, att riksdagen i princip uttalat sig för inrättande av en hovrätt i Norrland redan före genomförandet av den blivande rättegångsreformen. Utskottet framhöll att, även om man finge anse, att genom den före-bragta utredningen ådagalagts, att skälen för inrättande av en hovrätt i Norrland alltfört kvarstode orubbade, den hittills framlagda utred-ningen i andra avseenden syntes vara mindre fullständig. Detta gällde dels valet av plats för den nya hovrätten, dels själva kostnadsfrågan. Beträffande de mest betydande engångskostnaderna eller utgifterna för an-skaffande av ämbetslokaler för den nya hovrätten samt de i samband därmed stående utgifterna till möbler och andra inventarier, arkivinredning och bibliotek hade departementschefen sålunda icke nu förebragt någon ut-redning. Icke heller förelåge någon uppgift angående den skillnad i utgifter, som skulle uppstå, om man beslöte sig för en annan plats än Härnösand. Jämväl påpekades behovet av utredning rörande de kost-

nader för statsverket, som eventuellt bleve erforderliga för beredande av bostäder åt den nya domstolens tjänstemän.

Under återopande av vad som anförts i utskottsutlåtandet biföll riksdagen utskottets hemställan samt avlät till Kungl. Maj:t förutnämnda den 12 maj 1922 dagtecknade skrivelse i ärendet (nr 151).

Förläggnings-
ort.

Av den utredning rörande förläggningsort för den nya hovrätten, som förebragtes i det vid föregående års proposition (nr 108) fogade utdrag av statsrådsprotokollet, vill jag här sammanfattningsvis återgiva följande:

Processkom-
missionen
3/5 1921.

I ett yttrande till lagutskottet rörande den norrländska hovrättsfrågan den 3 maj 1921 (prop. 1922 nr 108 sid. 8) framhåller processkommissionen i huvudsak följande.

Det vore av vikt, att den nya hovrätten förlades till sådan ort, som kunde förväntas även under en ny rättegångsordning bliva säte för en överrätt. En inom kommissionen uppgjord provisorisk indelningsplan för överrätterna upptog en överrätt, omfattande Västernorrlands och Jämtlands län samt en, omfattande Västerbottens och Norrbottens län. Då denna plan endast vore provisorisk, vore kommissionen icke i stånd att, förr än ytterligare undersökningar ägt rum, avgiva bestämt yttrande var inom ifrågavarande län överrätt eller överrätter lämpligen borde förläggas. Emellertid skulle ett sådant rättegångssätt, som det kommissionen tänkte sig — muntlig rättegångsförhandling — taga vida större lokalutrymme i anspråk än hovrätterna med den nuvarande proceduren behövde. Därest icke en ny hovrätt kunde provisoriskt inhysas i något tillgängligt hus utan ny lokal skulle byggas, borde därför tillses, att tillräckligt utrymme erhöles, även efter det en rättegångsreform enligt antydda linjer kommit till stånd.

Svea hovrätt
3/12 1921.

I ett utlåtande den 2 december 1921 (prop. 1922 nr 108 sid. 26) förklarar Svea hovrätt sig ej vara fullt viss, huruvida hänsyn till de av processkommissionen planerade framtida överrätterna borde spela någon mera väsentlig roll vid avgörandet av frågan om förläggningsorten för en norrländsk hovrätt, som skulle träda i verksamhet under den närmaste framtiden. Hovrätten anför i detta sammanhang bl. a.:

»Såsom processkommissionen erinrat, läser det muntliga rättegångssätt, som kommissionen tänker sig tillämpat vid överrätterna, taga i anspråk avsevärt större lokalutrymme än hovrätterna med den nuvarande proceduren behöva. Det torde under sådana förhållanden vara omtvistligt, huruvida, därest den norrländska hovrättens lokalbehov skola tillgodoses genom nybyggnad, denna bör anordnas på sådant sätt, att lokalerna skulle lämpa sig för behov, vilka först i en oviss framtid bliva aktuella. Skulle åter möjlighet yppas för den norrländska hovrättens inrymmande i redan befintlig byggnad, läser vid övervägande av lämpligheten av den förläggningsort, som härvid kunde ifrågakomma, möjligheten av att en ny överrätt kunde komma att förläggas till annan ort än mindre få vara avgörande. Den omständigheten, att en del av en sådan hovrätts personal då kunde få underkasta sig en flytt-

ning, som eljest bleve obehöfelig, torde härvid vara av relativt underordnad betydelse. Hovrätten finner sig alltså föranlåten att vid uttalande i den nu föreliggande förläggningsfrågan bortse från de eventualiteter, en blivande rättegångsreform kan medföra i fråga om norrländska överrättens förläggning.

Det spörsmål, som enligt hovrättens mening först framställer sig till övervägande, när det gäller att bestämma platsen för den hovrätt, som nu skulle organiseras, är huruvida övre eller nedre Norrland bör i främsta rummet ifrågakomma. Tages därvid hänsyn till ett av de skäl, som kraftigast pläгат återopas till stöd för inrättande av en hovrätt i Norrland, nämligen önskvärldheten av lättad tillgänglighet för den rättssökande allmänheten, måste erkännas, att den landsdel, som för närvarande är i detta avseende sämst ställd — nämligen övre Norrland — borde hava särskilt anspråk på att få en överrätt dit förlagd. Då därvid valet näppeligen torde kunna stå mellan andra orter än städerna Umeå och Luleå samt av dessa orter den senare måhända i högre grad än den förra lämna tillfälle för där boende domstolsledamöter att vinna önskvärd erfarenhet om vissa norrländska särförhållanden, skulle tilläventyrs Luleå äga ett visst företräde, likasom ett sådant måhända ock skulle kunna ligga däri, att Norrbottens län i fråga om utvecklingsmöjligheter av många anses stå framför Västerbottens län. Som emellertid nu ifrågavarande hovrätt är avsedd att tjäna alla fyra de nordligaste länen, är uppenbart, att inrättande av en hovrätt med så pass nordlig belägenhet, som Umeå och ännu mera Luleå intager, icke skulle för Västernorrlands och Jämtlands län medföra någon fördel framför det nuvarande läget, utan fasthellre motsatsen. Vid övervägande av företrädet mellan, å ena sidan, Västerbottens och Norrbottens län samt, å andra sidan, Västernorrlands och Jämtlands län, finner hovrätten, att inrättandet av en hovrätt å ort inom något av sistnämnda län skulle för dem medföra alla de fördelar, som vore möjliga, samt dessutom för de två förstnämnda länen vara ett steg i av dem önskad riktning, varemot upprättandet av en hovrätt i de två nordligaste länen skulle vara till direkt nackdel för Västernorrlands och Jämtlands län.»

Efter att hava återopat vissa statistiska uppgifter, utvisande enligt hovrättens mening, att Västernorrlands och Jämtlands län med hänsyn till folkmängd och antalet rättegångsmål måste anses äga ett betydligt för-steg framför de två nordligaste länen, yttrar hovrätten vidare:

»Till vad redan anförts i fråga om nedre Norrlands företräde såsom förläggningssort för den ifrågasatta nya hovrätten kan läggas den relativa fördel nyssnämnda landsdel torde framför de två nordligaste länen erbjuda ur synpunkten av hovrättspersonalens rekrytering. Ur sistnämnda synpunkt måste Svea hovrätt för sin del betvivla, att en förläggning till övre Norrland under nuvarande förhållanden över huvud skulle visa sig utförbar.

Då det härefter gäller att avväga, huruvida Västernorrlands eller Jämtlands län må äga företräde såsom förläggningssort, vill hovrätten till en början hänvisa till ovan angivna statistiska material. Av detsamma torde oförtydligt framgå, att Västernorrlands län såsom arbetsfält för en hovrätt äger företräde framför Jämtlands län.

Sant är, att Östersund, den enda plats i Jämtlands län, som kan ifrågakomma såsom förläggningssort, beträffande kommunikationer med andra norrländska orter

Kungl. Maj:ts proposition Nr 121.

äger och kan förväntas bibehålla ett avgjort företräde framför de städer, som inom Västernorrlands län kunna tänkas såsom säte för en ny hovrätt. Men å andra sidan har Svea hovrätt ett livligt intryck av riktigheten utav vad länsstyrelsen i Västernorrlands län anfört därom, att tyngdpunkterna för det ekonomiska livet inom den del av Norrland, varom nu är fråga, hava i följd av landets klimat, dess hela struktur och fördelningen av naturliga företräden städse hittills i huvudsak varit förlagda till det utav de för Norrland så betydelsefulla floderna i deras nedre viktigaste lopp genomskurna kustlandet. Någon väsentlig förändring i detta förhållande torde ej vara att förvänta inom överskådlig framtid. En naturlig följd härav är, såsom länsstyrelsen framhållit, att intressemotsättningar och andra anledningar till den dömande myndighetens påkallande oftare yppa sig inom kustlandet än inom de västligare, glesare befolkade delarna av Norrland. Vissa med trävaruindustrien förknippade, för Norrland i det hela utmärkande förhållanden torde ock vara mest utpräglade inom Västernorrlands län.

Då Svea hovrätt således anser sig böra förorda ort inom Västernorrlands län såsom förläggningsplats för den nu tilltänkta hovrätten, står slutligen valet mellan de två städer i detta län, som skäligen därutinnan kunna ifrågakomma, eller Sundsvall och Härnösand.

Härvid finner hovrätten mot Sundsvall kunna anmärkas, att denna stad är belägen i själva utkanten av det blivande domsområdet. Härutinnan äger Härnösand i sin något nordligare belägenhet ett visst, ej alldeles oväsentligt företräde. För Härnösand synes i viss mån även tala, att detta samhälle varit och alltjämt torde vara att anse såsom centralpunkten för det kulturella livet i nedre Norrland och sätillvida i jämförelsevis hög grad erbjuder företräde, som ur den av hovrätten tidigare betonade rekryteringssynpunkten är av stor betydelse. Slutligen måste enligt hovrättens mening en icke alltför ringa vikt fästas vid det förhållande, att Härnösand i motsats till Sundsvall erbjuder möjlighet att inrymma den nya hovrätten i lokaler, som tillhöra staten. Av utlåtanden, som i ärendet avgivits av länsstyrelsen och andra, synes framgå, att vissa byggnader, som av staten disponeras, härvid kunna ifrågakomma. Från Sundsvall, likasom från åtskilliga andra städer, hava visserligen å kommunens vägnar framstälts anbud om kostnadsfritt upplåtande av domstolslokaler. Hovrätten måste emellertid beteckna det såsom mindre tilltalande, om staten skulle vid avgörande av en fråga av den art det här gäller låta bestämma sig av den mer eller mindre fördelaktiga beskaffenheten av anbud från olika, om den nya domstolen konkurrerande städer, varemot hovrätten finner det fullt i sin ordning, att vid avvägande av företrädet mellan två i mycket jämförliga städer den omständigheten, att staten själv kan i den ena men ej i den andra disponera erforderliga domstolslokaler, kommer i betraktande.»

Processkommissionen
3/1 1922.

Uti ett den 2 januari 1922 dagtecknat utlåtande i hovrättsfrågan (prop. nr 108 sid. 39) yttrar processkommissionen angående den nya hovrättens förläggningsort bl. a.:

»Något tvivel om att en ny rättegångsordning kräver minst en överrätt för de fyra nordligaste länen kan icke finnas. Och som av processkommissionens redan förut i detta ärende åberopade yttrande till riksdagens lagutskott framgår, upptager den inom kommissionen uppgjorda planen två norrländska överrätter, den

ena för de två nordligaste länen och den andra för Västernorrlands och Jämtlands län. Av en sådan indelning följer emellertid den olägenheten, att den nordligaste av dessa överrätter säkerligen icke kan komma att bestå av mera än en avdelning, varför frågan larvar ytterligare noggrant övervägande. Med hänsyn till ortsförhållandena och kommunikationerna i denna del av landet är dock sannolikt, att man ej kan nöja sig med *en* hovrätt därstädes, såvida man icke vill låta densamma i stor utsträckning bliva ambulerande. Enligt vad av handlingarna framgår, skulle nämligen invånarna i Norrbottens och Västerbottens län icke få lättare förbindelser med den ort inom nedre Norrland, där en hovrätt kunde förläggas, än de hava med Stockholm, och invånarna i Västernorrlands och Jämtlands län skulle få avgjort sämre förbindelser med den ort inom övre Norrland, där en hovrätt kunde förläggas, än de hava med Stockholm.

Nu angivna omständigheter försvåra i hög grad bedömandet av frågan, var en hovrätt, som nu skulle inrättas för samtliga ifrågavarande län, lämpligast bör förläggas. På de skäl, som av Svea hovrätt anförts, synes emellertid härvid företrädet böra lämnas åt någon ort inom Västernorrlands län. Bland de platser, som där kunna komma i fråga, synes, på sätt Svea hovrätt anfört, valet böra stå emellan Härnösand och Sundsvall. Vid bedömande av dessa bägge platser relativa företräde utgår processkommissionen från att den påbörjade järnvägsförbindelsen mellan Härnösand och Sundsvall kommer till stånd, varigenom dessa bägge platser bliva närmare förenade med varandra än nu är fallet. Efter denna järnvägs fullbordande torde de bägge städerna i kommunikationshänseende bliva tämligen likställda. Att Härnösand är lättare tillgängligt för befolkningen i Ådalen motväges av att förbindelsen med Sundsvall är lättare för de centrala delarna av Jämtland, som sedan länge ansetts där hava sin utfartsort. Vad angår övriga omständigheter är att taga i betraktande, att Sundsvall är folkrikare och i högre grad än Härnösand den kommersiella medelpunkten för kringliggande industridistrikt. Detta medför bland annat, att i Sundsvall större förutsättningar för utveckling av en duglig och tillräckligt talrik advokatkår finnas, något som är av största vikt vid en rättegångsordning med muntlig förhandling. Å andra sidan har Härnösand företräde därutinnan, att staden sedan gammalt är centralpunkten för den civila och den kyrkliga administrationen samt det kulturella livet i dessa trakter. Det måste anses vara av den största betydelse att, när en ny hovrätt skall inrättas i denna relativt avlägsna bygd, den förläggas så, att nära kontakt kan äga rum mellan hovrätten och dess personal å ena sidan samt övriga högre statsmyndigheter i orten och deras funktionärer å andra sidan. Hovrättens förläggning till centralpunkten för administrationen och det kulturella livet i orten kan ock antagas skola minska de svårigheter, som säkert i varje fall skola möta vid rekryteringen av en norrländsk hovrätt.

Vid övervägande av de omständigheter, som sålunda var för sig tala för en av dessa städer, kan det vara tveksamt, huru valet bör utfalla. Men det vill dock synas processkommissionen, så vitt frågan nu kan bedömas, som om Härnösand i främsta rummet bör komma i fråga.»

Ur de från länsstyrelserna m. fl. inkomna utlåtanden, för vilka närmare redogjorts i det vid förra årets proposition (nr 108 sid. 45 o. f.) fogade statsrådsprotokollet, må här återgivas följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 98 häft. (Nr 121.)

*Länsstyrelser
m. fl.*

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller i anslutning till processkommissionens uttalande om behovet av tvänne överrätter för de fyra nordligaste länen, att lämpligaste förläggningssorterna för dessa syntes vara Luleå respektive Sundsvall. Bland den förra stadens företräden framför t. ex. Boden, betonas särskilt förefintligheten av mera omfattande undervisningsanstalter, nämligen högre elementarläroverk och 8-klassigt läroverk för flickor. Vid valet mellan Luleå och Sundsvall såsom plats för den nu ifrågasatta hovrätten, håller länsstyrelsen före, att den landsdel, som nu måste anses vara den, som i det omhandlade avseendet hade att kämpa med de största svårigheterna, i första rummet borde tillgodoses. I det avseendet torde ingen som helst olika mening böra kunna råda därom, att övre Norrland hade en ojämförligt mycket sämre ställning än Västernorrland och Jämtland, och därför, om statsmakterna beslutade, att en ny hovrätt skulle inrättas, även borde få se denna förlagd inom sina gränser. Som ett ytterligare skäl härför kunde åberopas, att det motiv, som dåvarande justitieombudsmannen [i skrivelse till Konungen den 15 juli 1907] anförde för inrättande av en hovrätt i Norrland, då han framhöll tillvaron av för denna landsdel gällande speciallagar, kunde sägas hava än starkare giltighet, då frågan gällde övre Norrland. Bland annat vore ej mindre än tre olika skogslagar här gällande, och rörande lapparnas förhållanden innehölle lagstiftningen även särskilda bestämmelser. Länsstyrelsen vore alltså av den meningen, att, om plats skulle väljas för en hovrätt i de fyra nordligaste länen och om denna plats även skulle lämpa sig som förläggningssort för en överrätt, gemensam för Västerbottens och Norrbottens län, härtill borde utses Luleå.

Länsstyrelsen i Västerbottens län yttrar bl. a.: Vid övervägande av lämplig plats för en hovrätt inom Norrland kan väl sägas, att, så länge det skriftliga förfarandet fortfarande skall gälla, förläggningssorten kan hava en mera underordnad betydelse. Mot en sådan mening bör dock göras den invändning, att förläggandet av hovrätten måste hava betydelse även ur administrativ synpunkt. Anledningen till placeringen av hovrätter i Jönköping och Kristianstad torde väl hava varit bland annat synpunkten att dessa platser låge i centrum av jurisdiktionsområdet. Förläggning av hovrätten till ett centrum underlättar givetvis administrationen, bereder möjlighet för den överordnade myndigheten att lättare granska förhållandena vid underlydande domstolar och att taga kännedom om där anställd personal. Detta är uppenbarligen av stor betydelse för rättsskipningen. Att Umeå stad har ett centralt läge inom det ifrågasatta jurisdiktionsområdet framgår av en blick på kartan. Järnvägsförbindelserna peka ju ock på Umeå stad såsom ett centrum i kommunikationsavseende.

Beträffande Sundsvall såsom ifrågasatt förläggningssort för hovrätten framhåller länsstyrelsen vidare, att det övre Norrland eller närmare bestämt Norrbottens och Västerbottens län hade sina egentliga förbindelser icke på Sundsvall utan direkt på Stockholm. Då andra förläggningar av liknande art för Norrland ifrågasatts med förläggning till Sundsvall, hade häremot uppkommit bestämda protester från det övre Norrland. Därest, såsom processkommissionen syntes avse, framdeles i hovrätterna skulle införas muntligt förfarande, kunde det väl ej vara möjligt, att en hovrätt för övre Norrland skulle placeras så sydligt som i Härnösand eller Sundsvall. Härigenom skulle givetvis kostnaderna för rättsskipningen komma att onödigt fördyras för en befolkning, som i ekonomiskt avseende mången gång icke vore så lyckligt lottad som befolkningen i de sydligare delarna av landet.

Ett särdeles välgående argument i denna fråga syntes vara anfört av presidenten i Vasa hovrätt, före justitieministern Karl Söderholm [Svensk juristtidning 1920 sid. 302], däri han med erfarenhet från Vasa hovrätt uttalat, att därest endast en hovrätt inrättas i Norrland det kan ifrågasättas, huruvida ej anledning finnes att för densamma välja en ort på nordligare breddgrad än Vasa [ungefär i jämnhöjd med Örnsköldsvik]. För det övre Norrland, d. v. s. Västerbottens och Norrbottens län, som efter allt att döma komme att för framtiden utvecklas, åtminstone vad Västerbottens län anginge snabbare än de övriga norrländska länen, krävdes med nödvändighet en förbättrad jurisdiktion och erinrar länsstyrelsen härvid särskilt om att tillgången på domarvikarier ofta vore mycket knapp.

Länsstyrelsen yttrar vidare: En särdeles viktig omständighet vid frågan om förläggningen av hovrätten torde vara, att hovrätten skall kunna rekryteras på lämpligt sätt. Man hyser i så fall farhågor för särskilt det övre Norrland, som anses vara alltför isolerat och i klimatiskt avseende avskräckande. Mot dylika farhågor kan till en början åberopas den omständigheten, att domarbefattningarna i övre Norrland ingalunda sakna sökande. Svårigheten att skaffa jurister till övre Norrland kan ej heller vara så stor, som det ibland framhålles. Helt visst skall det finnas möjlighet att rekrytera hovrätten med bland annat underdomare från Norrland, antingen infödda eller dit inflyttade. Huvudsaken är, att vederbörande genom sin verksamhet där gjort sig förtrogna med speciellt norrländska rättsförhållanden. Av det ovan sagda framgår, att länsstyrelsen anser platsen för en norrländsk hovrätt, såväl provisorisk som efter den nya rättegångsreformen, böra vara Umeå stad. En hovrätt i Härnösand, Sundsvall eller eventuellt Östersund kommer att ligga alltför avlägset för att den skall kunna medföra de fördelar för de nordligaste länen, som en hovrätt avser att tillgodoföra rättsskipningen därstädes.

Stadsfullmäktige i Östersund yttra bl. a.: Vid bedömande av frågan om lämpligaste förläggningsplatsen för en hovrätt för Norrland synes det stadsfullmäktige vara särskilt tvenne synpunkter som kräva beaktande: dels bör hovrätten förläggas till en inom dess jurisdiktionsområde centralt belägen stad, och dels böra förbindelserna mellan denna stad och områdets alla delar vara så snabba och bekväma, som det över huvud taget inom det nuvarande och planerade kommunikationsväsendets gränser är möjligt. Vad då beträffar den första av dessa synpunkter, så synas av uppenbart framträdande geografiska skäl i främsta rummet endast två städer kunna komma ifråga, nämligen Östersund och Umeå, den förra i sin egenhet av inre Norrlands enda stad och skärningspunkten för inlandsbanan och mellanriksbanan, den senare såsom liggande närmast i mitten av det ifrågasatta området från norr till söder räknat och med förbindelse till norra stambanan. Det förtjänar att kraftigt understrykas, att den materiella utveckling med ty åtföljande ökning av folkmängden, som är att förvänta i inre Norrland i och med inlandsbanans fullbordande, i minst lika hög grad faller Östersunds naturliga intressesfär till del som kuststädernas. Till Östersund leder den direkta förbindelsen från dessa områden, under det att trafiken har att söka sig till Umeå på tvärbanorna. Till vad som i övrigt anförts, föga stadsfullmäktige påpekan det, att det knappast kan vara hovrätten likgiltigt att äga en god och bekväm förbindelse med huvudstaden. I detta avseende intager Östersund en mycket gynnad ställning, då sträckan Östersund—Stockholm kan tillryggeläggas på en dag respektive en natt.

Stadsfullmäktige framhålla även, att i fråga om institutioner av kulturell

art Östersunds stad torde tåla en jämförelse med, ja överträffa, övriga städer i södra Norrland, som kunde ifrågakomma såsom förläggningsorter för en blivande hovrätt. Utom ett högre allmänt läroverk för gossar, funnes i staden jämväl ett åttaklassigt läroverk för flickor, samt ett offentligt bibliotek och tre muséer.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har såsom eget yttrande i ärendet åberopat vad stadsfullmäktige i Östersund i saken andragit samt därjämte uttalat, att för den händelse den norrländska hovrätten, som nu vore i fråga, komme att inrättas inom något av de båda sydligaste norrländska länen, Jämtlands eller Västernorrlands län, Östersund enligt länsstyrelsens mening genom sitt läge i en knutpunkt av kommunikationerna för det inre landet och med goda förbindelser jämväl med större delen av kustlandet lämpade sig synnerligen väl såsom förläggningsort för sagda hovrätt, och i varje fall bättre än någon av de andra härtill ifrågakomna platserna.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anför bl. a.: »Frågan om en eller två överrätter anser länsstyrelsen vara av synnerligt stor betydelse för spörsmålet om lämplig förläggningsort för den nya hovrätten; och utgår länsstyrelsen för sin del i det följande därifrån, att två överrätter komma att i samband med processreformen inrättas för de fyra här avsedda länens område. Länsstyrelsen anser vidare av lätt funna och enligt dess mening för överskådlig framtid giltiga skäl lika med processkommissionen, att av dessa överrätter den ena skall avses för Norrbottens och Västerbottens samt den andra för Jämtlands och Västernorrlands län.

Här i ordningen följer nu att tillse, huruvida den nya hovrätten för Norrland bör förläggas till orten för överrätten för de två nordligare av de fyra länen eller till motsvarande ort inom de två sydligare.

Förläggning till den förra orten skulle, såsom redan ovan angivits, innebära en betydande fördel för Norrbottens och även Västerbottens län. Samtidigt skulle emellertid därav följa en stark försämring av det nuvarande läget för Jämtlands och Västerbottens län; och dock uppvisa dessa senare båda län ett betydligt försteg framför de två nordligare i avseende å folkmängd, befintliga och snart blivande kommunikationer samt allmän utveckling liksom ock, i följd därav, med avseende å antalet till överrätt fullföjda mål. — Bestämmes åter hovrättens säte till en jämväl för blivande överrätt lämplig befunnen plats inom Jämtlands och Västernorrlands län, så innebure detta förvisso i förhållande till nuvarande läge ej blott en fördel för dessa båda län utan jämväl en beaktansvärd förbättring för Västerbottens och Norrbottens län.

Vid nu i korthet angivna förhållanden, beträffande vilka icke torde här erfordras någon närmare utveckling, synes det påtagligen givet, att den nya hovrätten bör förläggas till ort inom Jämtlands eller Västernorrlands län.

Likaså lär det vidare vara givet, att allenast stad kan ifrågakomma såsom förläggningsort.

Bland de sålunda nu ifrågavarande båda länens städer torde *Örnsköldsvik* icke böra ifrågasättas.»

Till förmån för hovrättens förläggning till *Sollefteå* talar enligt länsstyrelsens mening stadens gynnsamma läge ur järnvägs- och posttrafiksynpunkterna samt det förhållande, att staden vore en livlig affärsort. Bland de brister, som staden företedde såsom förläggningsplats för överrätt framhåller länsstyrelsen, att stadens läge knappast kunde anses gynnsamt ur sjöfartsförbindelsernas synpunkt, att staden till folkmängden vore den minsta av Västernorrlands och Jämtlands läns städer och,

att staden av offentliga undervisningsanstalter ägde jämte folkskola endast en kommunal mellanskola.

Emot *Östersund* såsom förläggningssort för hovrätten anför länsstyrelsen bl. a.: »Tyngdpunkterna för det ekonomiska och eljest sociala livet inom det Norrland, varom här är fråga, hava i följd av landets klimat, dess hela struktur och naturliga bonitetsfördelning städe hittills i huvudsak varit förlagda till kustlandet, till det utav de för Norrland så betydelsefulla floderna i deras nedre, viktigare lopp genomskurna kustlandet. Från detta kustland och i bredd med dess stigande utveckling har odling och företagsamhet, väl oftast ledda av mer eller mindre omedelbart skogsindustriella motiv, sökt sig, förnämligast efter ådalarna, allt längre mot väster inom höglandet uppemot den skandinaviska fjällryggen. Denna med huvudriktning mot nordväst framskridande företagsamhet har alltjämt i väsentlig omfattning förblivit med sina ekonomiska och andra intressen knutna till utgångspunkterna i kustlandet. Någon genomgripande förändring av det genom nu antydda förhållanden skapade huvudläget inom mellersta och övre Norrland torde ej vara att förvänta inom nu överskådlig framtid.

Det är sålunda inom det över de norrländska älvarnas nedre lopp i riktning söder-norr sig sträckande, med tiden mot väster vidgade område, generellt benämnt det norrländska kustlandet, som huvudorterna för Norrlands intressen och samhällsliv äro att finna; och det är fördenskull också inom detta kustland, som för Norrland säregna förhållanden rikast framträda samt kännedom om och överblick över dem bäst och fullständigast kan vinnas.

En naturlig följd av de förhållanden, som nu berörts, är, att intressemötsättningar och andra anledningar till den dömande myndighetens påkallande talrikare yppa sig inom kustlandet än inom de västligare, glesare befolkade delarna av Norrland. Såsom framgår av uppgifter i förevarande ärende, och även eljest är känt, är också antalet domstolsärenden, jämväl hos överrätterna, konstant väsentligt större från Västernorrlands län än från Jämtlands.

Med ledning av nu angivna omständigheter och överväganden synes det länsstyrelsen, att vid valet av förläggningssort för den norrländska hovrätten *Östersund* bör stå tillbaka för stad inom Västernorrlands läns kustland, vilken även i övrigt kan anses lämplig såsom förläggningssort.»

Till förmån för *Sundsvall* såsom förläggningssort framhåller länsstyrelsen huvudsakligen stadens goda kommunikationer och undervisningsanstalter samt stadens egenskap att vara säte för en omfattande in- och utrikes affärsrörelse, vilket senare förhållande vore av särskild betydelse för vinnande av önskemålet om förefintligheten på överrättsorten av erfarna och väl utbildade advokater. Emellertid syntes stadens belägenhet i det så att säga yttersta sydöstra hörnet av den nya Norrlandshovrättens liksom ock en blivande överrätts för Västernorrlands och Jämtlands län domkrets vara av beskaffenhet att ej oväsentligt inkräkta på stadens allmänna lämplighet i här åsyftade hänseende. Tydligen vore denna belägenhet ägnad att ej sällan öka rättssökandes tidspillan och kostnader, liksom den ock kunde tänkas vara till nackdel för den större delen av domskretsen vid kommunikation med staden i hovrättsärende annorledes än medelst personlig inställelse.

Rörande *Härnösands* lämplighet som förläggningssort för den ifrågasatta hovrätten anför länsstyrelsen bl. a.: »I fråga om järnvägs- och därav beroende postförbindelser är Härnösand för närvarande sämre situerad än Sundsvall beträf-

fande förbindelser med Mellansverige samt Jämtlands län. Denna nackdel för Härnösand kommer dock att i allt väsentligt försvinna med ostkustbanans öppnande för trafik redan i dess sträckning Sundsvall—Härnösand, liksom å andra sidan därigenom den fördel Härnösand för närvarande äger gentemot Sundsvall ifråga om förbindelser med de nordliga delarna av hovrättsdomskretsen, skulle i det väsentliga upphöra. Någon avsevärd förändring i de båda städernas inbördes situation i förevarande hänseende före och efter ostkustbanans tillkomst synes icke förändras av tvärbanan Forsmo—Hoting.

Beträffande Härnösands sjöfartsförbindelser gäller i huvudsak detsamma som för Sundsvall. Dock lär förete sig få tillerkännas Härnösand beträffande förbindelserna med den avsedda domskretsen, särskilt med tanke på den ej obetydliga ångermanländska skärgården och den viktiga kommunikationsled, som Ångermanälven upp till Nyland och även Sollefteå utgör.

I fråga om offentliga institutioner av värde för en hovrätt och framtida överrätt är staden Härnösand vida överlägsen Sundsvall. I Härnösand förefinnas, bland andra, läns- och stiftsstyrelse, lantmäterikontor, centralfängelse, jägmästar-expedition, Hemsö fästnings kommandantsexpedition och kemisk station. Dess undervisningsväsen är mångsidigare än i de allra flesta av rikets städer (folkskola, stats- och landstingsseminarier, högre allmänt läroverk och 8-klassig flickskola, navigationskola, tekniskt gymnasium med fackskola för träindustri, skogsskola, dövstumsskola). Rörande bildningsanstalter i övrigt är att nämna, hurusom föreningen för norrländsk hembygdsforskning här har sin hemort liksom sina musei-institutioner och sin undervisningsverksamhet, ävensom att fråga föreligger eller yppats om förläggande till Härnösand av ett norrländskt landsarkiv och en depå av nationalmusei konstverk. Stadens sjukvårdsväsen, med hospital och under utvidgning med bland annat en ögonavdelning varande länslasarett, är väl tillgodosett.

Det norrländska ekonomiska och eljest samhälliga livet har en av sina mest betydande och starkast utpräglade centralorter, tillika en av de samhälleligt mest komplicerade i Norrland, utmed den närbelägna ångermanländska nedre ådal upp till Sollefteå. Norrländska särförhållanden torde träda särdeles tydligt fram inom denna ådal och i dess förbindelse med det övriga Ångermanland utmed ådalen i nordväst och jämväl norr om den stora skogshöjd, Skuleberget, som skiljer nedre ådalen från Örnsköldsvikstrakterna. I fråga om tillfälle att vinna insikt om särregna norrländska förhållanden står fördenskull Härnösandsorten ingalunda efter Sundsvallstrakten; snarare torde den uppfattningen äga grund, att den förra orten erbjuder bättre förutsättningar för en fullständigare och liksom objektivare överblick över dem.

Med tanke på det betydande ekonomiska livet inom de ångermanländska adalarna och andra omständigheter, däribland även den, synnerligast efter ostkustbanans öppnande, lätta förbindelsen med Sundsvallsorten, lär Härnösand få anses icke stå väsentligt efter Sundsvall i fråga om utsikterna att efter ditförläggande av en hovrätt där finna ett väl företrätt advokatstånd.»

I samband med den i det följande omförmälda utredningen angående kostnaderna för hovrättslokalers inredande, vilken utredning verk-

ställt på grund av tidigare återopade riksdagsskrivelsen den 12 maj 1922, hava stadsfullmäktige i Umeå, länsstyrelserna i Västerbottens och Västernorrlands län samt Svea hovrätt gjort vissa uttalanden angående lämplig förläggningsort för den nya hovrätten, av vilka uttalanden här må återgivas följande.

Stadsfullmäktige i Umeå hava i skrivelse den 19 september 1922 framhållit, att en för de fyra nordligaste länen avsedd hovrätt erhöle det utan jämförelse centralaste läget, om den förlades till Umeå. I skrivelsen anföres vidare:

»Då Eders Kungl. Maj:t ifrågasatt hovrättens förläggning till Härnösand, anse sig stadsfullmäktige böra framhålla, att förbindelsen mellan trakterna norr om Örnsköldsvik å ena sidan och Härnösand å andra sidan alltid varit otillfredsställande. Järnvägsresan från Umeå till Stockholm kräver 20 timmar 29 minuter, men från Umeå till Härnösand 23 timmar 35 minuter. I omvänd riktning äro förhållandena enahanda.

Då det är en allmänt utbredd uppfattning, att resan från Stockholm till Umeå är avsevärt längre än från Stockholm till Härnösand, torde det böra påpekas, att tidsskillnaden är allenast omkring 2 timmar 45 minuter.

En blick på folkmängdsstatistiken visar, att den starkaste utvecklingen under de senare åren förekommit i de båda nordligaste länen. Under tiden 1917—1921 har folkmängden ökat i Västernorrlands län med 2.3 procent, i Jämtlands län med 5.3, i Västerbottens län med 5.8 och i Norrbottens län med 4.6 procent. Utvecklingen torde helt säkert bliva ännu kraftigare i de båda nordligaste länen under den närmaste framtiden, beroende på väg- och järnvägsbyggandet, elektricitetens landvinningar och i samband därmed industriens utveckling samt kolonisationsverksamhetens snabba utbredning.

Västernorrlands och Jämtlands läns sammanlagda folkmängd uppgick vid senaste årsskiftet till 403,089 och Västerbottens och Norrbottens läns folkmängd till 370,566. Härvid bör dock beaktas, att befolkningen i norra Ångermanland har betydligt närmare väg till och bättre förbindelser med Umeå än med Härnösand eller Sundsvall, varför det övervägande antalet invånare har större fördel av hovrättens förläggning till Umeå än till någon av de övriga föreslagna städerna.

Det synes stadsfullmäktige för övrigt mindre ändamålsenligt att förlägga hovrätten till det sydöstra hörnet av ett jurisdiktionsområde, vars sammanlagda areal är 241,541 kvadratkilometer eller ett betydligt större område än hela det övriga Sverige tillsammansaget.

Om en hovrätt för de fyra nordligaste länen inrättas, skulle areal och folkmängd fördela sig sålunda:

	Areal, kvkm.	Folkmängd.
Svea hovrätt	108,119	2,243,731
Göta hovrätt	75,200	2,055,236
Hovrätten över Skåne och Blekinge	14,318	881,694
Norrlands hovrätt.....	241,541	773,655

Med den starka utvecklingen i Norrland är det tydligt, att en hovrätt för Norrland redan inom ett tiotal år har en lika stor folkmängd inom sitt område som hovrätten över Skåne och Blekinge nu äger. Beaktas bör emellertid, att den norrländska hovrättens verksamhetsområde erhåller en areal, som är omkring 17 gånger större än hovrättens över Skåne och Blekinge.

Därest vid en blivande rättegångsreform skulle visa sig, att för Norrland erfordras ytterligare en hovrätt, synes det vara av vikt, att den första hovrätten erhåller sådan förläggningssort, att ytterligare en hovrätt kan inrättas utan att den förra behöver förflyttas. Stadsfullmäktige vilja i sådant avseende framhålla, att i Finland hovrätter finnas i Vasa och Åbo—Vasa på en något sydligare breddgrad än Umeå och Åbo på samma breddgrad som Gävle. Om den av riksdagen i princip redan beslutade norrländska hovrätten förlägges till Umeå, synes en eventuell andra hovrätt böra förläggas till Gävle eller Falun. I fall hovrätten förlägges till Falun, synes med fördel kunna till samma hovrätt förläggas icke blott Gävleborgs och Kopparbergs län utan även Värmlands län, då Falun är en för dessa tre län centralt belägen stad med goda kommunikationer.

Vid en sådan utbrytning från Svea hovrätt skulle de olika hovrättsområdenas areal och folkmängd bliva följande:

	Areal, kvkm.	Folkmängd.
Svea hovrätt	39,126	1,483,427
Göta hovrätt	75,200	2,055,236
Hovrätten över Skåne och Blekinge.....	14,318	881,694
Övre Norrlands hovrätt	241,541	773,655
Södra Norrlands, Dalarnes och Värmlands hovrätt	68,993	760,304
		<u>5,954,316</u>

Härav framgår, att den nu ifrågavarande hovrättens förläggning till Umeå icke kan föranleda hovrättens förflyttning vid inrättandet av ytterligare en hovrätt för Norrland. Däremot synes det, som om en förläggning till någon av de övriga föreslagna städerna skulle medföra en framtida förflyttning, därest man vill undvika, att hovrätterna förläggas alltför nära varandra. Då den nya hovrätten väl företrädesvis bör inrättas i syfte att gagna framför allt övre Norrland, varifrån kravet på en hovrätt också kommit, synas starka skäl tala för att såsom förläggningssort väljes en stad inom övre Norrland. Då Umeå stad är belägen i södra delen av de båda nordligaste länen och har det bland hovrättsområdets städer centralaste läget, synes valet av Umeå som förläggningssort för hovrätten vara det ur alla synpunkter fördelaktigaste.»

Länsstyrelsen i Västerbottens län förklarar sig i skrivelse den 18 oktober 1922 dela stadsfullmäktiges mening om att en ifrågasatt hovrätt för Norrland lämpligast borde förläggas till Umeå och åberopar länsstyrelsen såsom stöd för denna uppfattning de skäl, som stadsfullmäktige i nyss återgivna skrivelse härför anfört, vilka skäl syntes länsstyrelsen övertygande.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län yttrar i skrivelse den 23 oktober 1922, att länsstyrelsen ej ville lämna oanmärkt, hurusom det under ärendets behandling i 1922 års riksdag motionsvis framkomna förslaget om en norrländsk hovrätts förläggning till Umeå, varvid, enligt samma förslag, Västernorrlands län skulle höra under två skilda hovrätter, icke kunde vara att tillråda. Länsstyrelsen förklarar sig i detta sammanhang vidhålla sin tidigare uttalade mening, att vid val av förläggningsort för en hovrätt med de fyra nordligaste länen som domsområde Härnösand borde i främsta rummet ifrågakomma.

Svea hovrätt förklarar i ett infordrat utlåtande den 10 november 1922 sig vidhålla sin tidigare uttalade uppfattning, att av de orter inom de två sydligare norrländska länen, som kunde ifrågakomma som förläggningsort för hovrätten, Härnösand vore den lämpligaste.

Vad därefter angår den av riksdagen begärda kostnadsutredningen, vill jag nämna följande.

Av skäl, till vilka jag senare återkommer, har den av riksdagen i skrivelse den 12 maj 1922 (nr 151) begärda utredningen angående kostnaderna för beredande av lokaler åt en hovrätt över Norrland ansetts böra begränsas till de tre städerna Umeå, Sundsvall och Härnösand.

Genom brev den 28 juli 1922 har Kungl. Maj:t anbefallt länsstyrelserna i Västernorrlands och Västerbottens län att anmoda stadsfullmäktige i Härnösand och Sundsvall respektive Umeå, att envar beträffande den stad, som av dem företräddes, medverka till den av riksdagen begärda utredningen genom åvägabringande, vad staden anginge, av så fullständiga upplysningar som möjligt i de av riksdagen framhållna avseenden, därvid särskilt borde beaktas ej mindre frågan om kostnaderna för beredande av nödiga ämbetslokaler för hovrätten, där erbjudande ej förelåge från vederbörande stad att tillhandahålla dylika lokaler i slutligen iordningsställt skick, än även möjligheterna att utan kostnader för statsverket bereda bostäder åt de befattningshavare, som komme att för hovrätten anställas.

Vid remisskrivelsen var fogad en inom justitiedepartementet upprättad promemoria, i vilken uppgavs, att den nya hovrätten beräknades från början lämpligen böra bestå av två förstärkta divisioner, men borde vid lokalfrågans ordnande hänsyn tagas till att inom en törhända ej alltför avlägsen framtid det kunde visa sig behövt att vid hovrätten upprätta ytterligare en division. I hovrättsbyggnaden borde lämpligen inrymmas bostadslägenhet för en expeditionsvakt.

Sedan den genom länsstyrelserna införskaffade utredningen in-

Engångs-
kostnader
för inredning
av lokaler.

kommit, anbefalldes Kungl. Maj:t den 28 oktober 1922 Svea hovrätt och byggnadsstyrelsen att avgiva utlåtanden i ärendet.

De infordrade utlåtandena avgåvos av Svea hovrätt den 10 november och av byggnadsstyrelsen den 14 december 1922.

Därjämte har Kungl. Maj:t den 20 december samma år anbefallt byggnadsstyrelsen att inkomma *dels* med specificerad beräkning över kostnaderna ej mindre för beredande för den ifrågasatta nya hovrätten av lokaler i den för Hemsö kustartillerikår i Härnösand uppförda kasernen — därvid styrelsen hade att utgå ifrån att hovrätten skulle utgöras av två divisioner och att förläggningen i kasernen endast bleve av provisorisk natur i avbidan på den i samband med rättegångsreformen väntade omorganisationen av hovrätterna — än även för anordnande av lokaler för hovrättens provisoriska inrymmande i det f. d. Hedbergska huset i Sundsvall, *dels ock* med utredning angående de kostnader för möbler och andra inventarier samt arkivinredning, som kunde påkallas för en hovrätt av nämnda omfattning.

Den 11 januari 1923 har byggnadsstyrelsen avgivit ifrågavarande utlåtande, varvid fogats bland annat även ritningar till provisorisk lokal för hovrättens inrymmande i nämnda kasern.

Vid framläggande av de resultat, som den sålunda och i övrigt verkställda utredningen lämnat, kommer jag för vinnande av större överskådlighet att särskilt för envar av de tre städerna Umeå, Sundsvall och Härnösand behandla frågorna *dels* om anskaffande av lokaler för hovrätten, *dels* om beredande av bostäder åt hovrättens tjänstemän m. m.

Umeå.
Hovrätts-
lokal.
Stadsfull-
mäktige.

Såsom jag redan i mitt yttrande till det vid föregående års proposition (nr 108) fogade statsrådsprotokollet omnämnt (sid. 40), hava stadsfullmäktige i Umeå, utöver det erbjudande de tidigare lämnat om kostnadsfritt upplåtande av tomt m. m. i händelse av ett framtida uppförande av en nybyggnad för hovrätten, i skrivelse den 3 mars 1919 uppgivit, att, sedan nybyggnad uppförts för det inrättade dubbelseminariet i Umeå, det i staden varande seminariehuset bleve disponibelt för annat ändamål och att detta lämpade sig till hovrättsbyggnad. Med hänsyn till att det ansåges dröja några några år, innan seminariets nya byggnader bleve färdiga, erbjödo sig stadsfullmäktige vidare att i stadens rådhus eller på annat sätt bereda erforderliga lokaler för hovrättens behov tills vidare och till dess seminariebyggnaden efter dubbelseminariets uppförande bleve disponibel för hovrätten.

Stadsfullmäktige hava därefter den 10 oktober 1921 bekräftat sina tidigare gjorda erbjudanden i fråga om upplåtande av provisoriska lokaler

ävensom av tomt för en nybyggnad samt förbehållit sig att vid en blivande uppgörelse utforma närmare kontraktsbestämmelser.

I anledning av förut omförmälda remiss hava stadsfullmäktige sedermera den 14 september 1922 förklarar att, därest en hovrätt för-lades till Umeå och nuvarande seminariebyggnaden, de förbunde sig att, så snart denna utrymts, verkställa och bekosta inredning av hovrätts-lokaler enligt upprättade ritningar och arbetsbeskrivning.

Ritningarna och arbetsbeskrivningen utvisa, att i källarvåningen skulle anordnas förutom pannrum m. m. tre arkivrum samt att i botten-våningen skulle inredas sammanlagt 13 rum och i våningen 1 tr. upp tillhopa 12 rum, därav 1 plenisal och 2 sessionsrum. Den nuvarande vaktmästarbostaden, belägen i en å seminarietomten uppförd byggnad, kunde användas till bostad för en expeditionsvakt.

På stadsfullmäktiges uppdrag hava G. Rosén, E. Gillberg och N. H. Nyman i förut omförmäld skrivelse den 19 september 1922 preciserat de gjorda erbjudandena.

Enligt ett vid skrivelsen fogat kostnadsförslag, upprättat av drätseldirektören Nils Hj. Nilsson, skulle sammanlagda kostnaden för ifrågavarande ändringsarbeten, vari inräknats även arkivinredning samt anskaffande av korkmattor, uppgå till 110,000 kronor.

I nyssnämnda skrivelse den 19 september 1922 uppgives, att byggnaden kan beräknas vara färdig att tagas i bruk av hovrätten den 1 januari eller senast den 1 juli 1925.

I förutnämnda skrivelse den 18 oktober 1922 förordar länsstyrelsen i Västerbottens län för sin del, att den ifrågasatta hovrätten förlägges till Umeå och att stadsfullmäktiges i sådant syfte genom beslutet den 14 september 1922 och i skrivelsen den 19 i samma månad gjorda erbjudande måtte antagas. Länsstyrelsen framhåller också, att efter de byggnads- och inredningsarbeten, som stadsfullmäktige utfäst sig att be-kosta, tillfredsställande lokaler för hovrätten kunde beredas. Länsstyrelsen.

I sitt förutberörda yttrande den 10 november 1922 förklarar Svea hovrätt, att, så vitt med ledning av ingivna ritningar kunde bedömas, det av stadsfullmäktige gjorda anbudet i fråga om ämbetslokaler måste betecknas såsom fullt antagligt. Tillräckliga lokaler för en hovrätt om tre divisioner syntes stå att erhålla genom ändamålsenligt inredande av den ifrågavarande byggnaden. I vissa detaljer syntes dock de företedda ritningarna böra frångås. Den omständigheten, att byggnaden ej skulle kunna i nyinrett skick tillhandahållas förrän i början eller mitten av år 1925, syntes ej innebära någon mera väsentlig olägenhet. Utginge man från att för undvikande av onödiga svårigheter i avseende å per-Svea hovrätt.

sonalens flyttning oktober eller måhända november månad helst borde sättas till termin för den nya hovrättens trädande i funktion, kunde det visserligen anses önskvärt, att de erbjudna lokalerna ställdes till förfogande under hösten år 1924. Ett års uppskov syntes dock hovrätten härvid ej spela någon större roll.

Byggnads-
styrelsen.

I utlåtande den 14 december 1922 anmärker byggnadsstyrelsen, att seminariebyggnaden i Umeå, som uppförts åren 1886—87 för en kostnad av omkring 75,000 kronor, för närvarande kunde värderas till 190,000 kronor. Byggnadsstyrelsen erinrar vidare om, att styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 mars 1921 meddelat, att en av styrelsen företagen förberedande undersökning givit vid handen, att byggnaden i fråga vid seminariets utflyttning till nybyggnaden skulle med obetydlig förändring kunna tillgodose vissa starkt trängande lokalbehov för statsverkets räkning, i det att postkontoret skulle kunna i bottenvåningen erhålla fullt tillräckligt utrymme med ej obetydliga utvecklingsmöjligheter genom tillbyggnader och därjämte såväl länets lantmäterikontor som Norrbygdens vattendomstol kunde inrymmas i den övre våningen. Byggnadsstyrelsen åberopar jämväl ett av styrelsen den 16 mars 1922 på grund av kungl. remiss avgivet utlåtande angående beredande av ny lokal för lantmäterikontoret i Umeå, i vilket utlåtande styrelsen beräknat kostnaden för en nybyggnad för lantmäterikontoret och vattendomstolen jämte inköp av tomt till 298,500 kronor, vilket belopp emellertid dämera kunde reduceras till 250,000 kronor. Styrelsen framhåller även, att, om den gamla seminariebyggnaden bleve disponerad för hovrättens räkning, den efter vad styrelsen kunde finna oundvikliga följderna härav bleve, att lantmäterikontorets, vattendomstolens och postverkets lokalfrågor måste lösas genom nybyggnad, vilket skulle medföra en kostnadsökning av minst 250,000 kronor utöver kostnaden för styrelsens år 1921 framlagda förslag till seminariets ombyggnad. Enligt byggnadsstyrelsens mening borde sålunda det från Umeå stads sida gjorda erbjudandet beträffande gamla seminariebyggnaden stå tillbaka för tillgodoseendet genom användandet av nämnda byggnad av det trängande behovet av förbättrade lokaler för vissa andra i staden förlagda statsinstitutioner.

I detta sammanhang torde böra anmärkas, dels, att byggnadsstyrelsen i sitt nyssnämnda yttrande den 10 mars 1921 beräknat kostnaden för lantmäterikontorets, vattendomstolens och postens inrymmande i gamla seminariebyggnaden till 320,000 kronor, dels att styrelsen i utlåtandet den 16 mars 1922 angående nybyggnad för lantmäterikontoret i Umeå upplyst, att gamla seminariebyggnaden efter verkställd reparation ej kunde beräknas bliva disponibel förrän omkring den 1 april 1926

Beträffande lantmäterikontorets lokalfråga vill jag nämna, att Kungl. Maj:t den 23 februari 1923, beslutat, att till riksdagen avlåta en proposition angående nybyggnad för lantmäterikontoret i Västerbottens län, för vilket ändamål för budgetåret 1923—1924 äskas ett extra reservationsanslag av 120,000 kronor.

Angående de erbjudna tillfälliga lokalerna, som, intill dess seminariebyggnaden kunde bli disponibel, skulle provisoriskt användas av hovrätten, torde enligt en av stadsfullmäktiges i Umeå ordförande till mig lämnad skriftlig uppgift i stadens rådhus till hovrättens förfogande kunna ställas sammanlagt 14 rum. Av dessa äro för närvarande 4 rum upplåtna till lantmäterikontoret, 3 rum disponerade för uppbores- och stadsfogdekontor samt tillhoppa 7 rum för stadsfullmäktiges, elektricitetsverkets, drätselkammarens och byggnadskontorets räkning. Lokalerna skulle stå till förfogande från och med den 1 oktober 1924.

I förevarande sammanhang vill jag beröra ett spörsmål, som synes mig spela en viss roll vid bedömandet av frågan om hovrättens eventuella förläggning till Umeå, nämligen den rätt staten kan äga till den gamla seminariebyggnadens tomt.

I ett å stadsfullmäktiges vägnar utfärdat gåvobrev den 26 januari 1892 har ifrågavarande tomtområde upplåtits »att användas till tomt för folkskolläroinneseminariet» i Umeå, och har Kungl. Maj:t och kronan den 13 februari 1893 av Umeå rådhusrätt beviljats lagfart å tomt.

När fråga sedermera uppkom om uppförande av nybyggnad för ett dubbelseminarium i Umeå, beslöto stadsfullmäktige den 15 november 1912 att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med erbjudande av staden att kostnadsfritt upplåta erforderligt tomtområde för seminariets behov m. m., varjämte stadsfullmäktige förklarade sig villiga att »emot en köpeskilling, ej överstigande 57,000 kronor, inköpa nuvarande seminarie-tomten med åbyggnader här i staden, därest det nya dubbelseminariets förläggande till Umeå göres beroende av en dylik åtgärd från stadens sida».

Sedermera hava stadsfullmäktige den 17 oktober 1913 med vidhållande i övrigt av sina den 15 november 1912 gjorda erbjudanden i fråga om förläggande till staden av ett dubbelseminarium, beträffande upplåtelse av mark erbjudit sig att till tomtområde för seminariets behov kostnadsfritt upplåta vissa områden. Stadsfullmäktiges skrivelse i ärendet är dagtecknad den 20 oktober 1913.

Stadsfullmäktige beslöto därefter den 10 augusti 1917 att vidhålla sina den 15 november 1912 och 17 oktober 1913 gjorda erbjudanden för förläggande till Umeå stad av det ifrågasatta dubbelseminariet.

Den 21 december 1917 beslöto stadsfullmäktige bland annat att i

Tillfälliga
lokaler.

Statens rätt
till gamla
seminarie-
byggnadens
tomt.

stället för viss del av det tidigare erbjudna området erbjuda annat motsvarande område.

Sedan 1920 års riksdag i anledning av en inom riksdagen väckt motion (första kammaren nr 63) beslutat att — under förutsättning att Umeå stad tillhandahölle byggnadstomt å villkor, som Kungl. Maj:t funne sig kunna godkänna — bevilja anslag till uppförande av byggnader för dubbelseminarium i Umeå, förklarade sig Kungl. Maj:t i skrivelse den 3 mars 1922 antaga stadsfullmäktiges erbjudanden den 20 oktober 1913 med däri av stadsfullmäktige gjord ändring den 21 december 1917. Härvid gjordes dock icke det nya dubbelseminariets förläggande till Umeå beroende av att staden inköpte den gamla seminariefastigheten.

Stadsfullmäktige i Umeå hava i skrivelse till Konungen den 3 mars 1919 i förevarande fråga anfört:

»Vid underhandlingar, som år 1912 fördes mellan staten och staden angående förläggande av ett dubbelseminarium till Umeå, förbundo sig stadsfullmäktige att för ett pris av högst 57,000 kronor från staten inlösa den nuvarande seminariebyggnaden, åt vilken staden på sin tid upplåtit hela kvarteret Läraren till tomt. På grund av de stora uppoffringar staden iklätt sig för dubbelseminariet hava stadsfullmäktige också ansett sig äga berättigade anspråk på att få övertaga nämnda fastighet, när seminariet flyttar till sina nya lokaler. Emellertid förklara sig stadsfullmäktige härmed villiga att avstå från dessa anspråk, under förutsättning att den nuvarande seminariebyggnaden tages i bruk för en till Umeå förlagd hovrätt.»

Vidare hava stadsfullmäktige i skrivelse till Konungen den 10 mars 1922 yttrat, att staden med hänsyn till de stora uppoffringar staden underkastat sig för det nya dubbelseminariet ansett skäligt, att staden finge inlösa gamla seminariet emot en köpeskilling, ej överstigande 57,000 kronor. Stadsfullmäktige hade visserligen den 3 mars 1919 så till vida ändrat mening, att stadsfullmäktige förklarat sig villiga att avstå från sina anspråk å seminariet, men hade detta skett endast under den uttryckliga förutsättningen, att den nuvarande seminariebyggnaden toges i bruk för en till Umeå förlagd hovrätt.

Byggnadsstyrelsen har i förut berörda skrivelse till Konungen den 16 mars 1922 framhållit, att staten enligt styrelsens mening icke med hänsyn till ordalagen i det av stadsfullmäktige den 26 januari 1892 utfärdade gåvobrevet å den gamla seminarietomten torde kunna anses vara förhindrad, att, sedan den nya seminariebyggnaden blivit iordningsställd, använda den nuvarande på statens bekostnad uppförda seminariebyggnaden för vilket annat statsändamål som helst än det ursprungligen avsedda ändamålet.

I förut omförmälda stadsfullmäktigebeslut den 14 september 1922

förklara sig stadsfullmäktige medgiva att, därest en hovrätt förlades till Umeå och nuvarande seminariebyggnaden, den för ett folkskollärarynneseminarium till statsverket skänkta tomten finge användas för ifrågasvarande nya ändamål.

På uppdrag av stadsfullmäktige hava G. Rosén, E. Gillberg och N. H. Nyman i förut åberopade skrivelsen den 19 september 1922 förklarat, att staden icke kunde medgiva, att den för ett seminarium skänkta tomten på sätt byggnadsstyrelsen i sitt den 16 mars 1922 dagtecknade yttrande föreslagit, utnyttjades till postkontor, men däremot hade stadsfullmäktige medgivit, att tomten finge utnyttjas för en hovrättsbyggnad, därest hovrätten förlades till Umeå.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i skrivelse den 18 oktober 1922 såsom sin mening uttalat, att, då det tomtområde, på vilket nuvarande seminariebyggnaden uppförts, upplåtits av stadsfullmäktige till statsverket för ett folkskollärarynneseminarium, området i fråga icke torde kunna av statsverket disponeras för annat ändamål utan stadsfullmäktiges medgivande.

Genom kungl. remiss har sedermera justitiekanslersämbetets yttrande i ärendet inforrats, och har ämbetet i ett den 9 mars 1923 dagtecknat utlåtande förklarat, att enbart på innehållet i 1892 års gåvobrev och den omständigheten, att däri avsedda tomt icke längre användes för avsedda ändamål, staden icke torde kunna grunda någon rätt att återfå samma tomt. Ej heller har justitiekanslersämbetet kunnat finna, att den äldre tomtens återbördande uppställts såsom ett bestämt villkor för upplåtelsen av den för dubbelseminariet avsedda jorden m. m. På grund av det anförda har ämbetet om ock med tvekan avgivit det yttrande, att enligt remisshandlingarna staten syntes vara berättigad att använda äldre seminarietomten för vilket som helst statsändamål.

I beslutet den 14 september 1922 förklara sig stadsfullmäktige garantera, att tillräckligt antal bostadslägenheter finnas tillgängliga för hovrättens personal mot gängse hyra, därvid dock stadsfullmäktige uttalat önskvärdheten av att, om möjligt ett år före hovrättens förläggning till Umeå, vinna upplysning om det ungefärligen erforderliga bostadsutrymmet.

Bostäder,

Svea hovrätt anser i förberörda utlåtande den 10 november 1922 stadens anbud böra så förstås, att antalet och storleken av lägenheterna komme att bero av det meddelande, som viss tid i förväg komme att från statens sida göras beträffande behovet, och att alltså den uppskattning av behovet, som från statens sida ifrågakomme, utan vidare skulle

lända staden till efterrättelse. Under sådan förutsättning syntes hovrätten i denna del ej något vara att erinra mot anbudet.

Sammanfattning.

Enligt stadsfullmäktiges i Umeå erbjudande skulle vid förläggande till Umeå av en hovrätt om högst tre divisioner utan direkt kostnad för statsverket tillhandahållas dels lokaler för hovrätten i slutligen iordningsställt skick, dels bostäder mot gängse hyra för hovrättens tjänstemän. På statsverket skulle i så fall stanna kostnaden för ämbetslokalernas förseende med möbler och andra inventarier samt kostnaden för anskaffande av ett hovrättens bibliotek.

Sundsvall.

Hovrättslokal.

Såsom framgår av den utredning, som av mig förebragtes den 17 februari 1922 (prop. nr 108 sid. 45), erbjuda sig i Sundsvall tvenne alternativ för ordnande av hovrättens lokalfråga. Denna kan nämligen lösas antingen *definitivt* genom uppförande av en nybyggnad, till vilken staden förklarar sig villig att dels lämna fri tomt samt att till denna kostnadsfritt framdraga vatten- och avloppsledningar, dels ock bidra med ett kontant belopp av 150,000 kronor, eller ock *provisoriskt* genom hovrättens inrymmande i vissa delar av det i stadens ägo varande f. d. Hedbergiska huset.

Kostnaden för nybyggnaden har byggnadsstyrelsen uppskattat till 430,000 kronor, varav, efter avräknande av stadens tillskott 150,000 kronor, på statsverket skulle belöpa 280,000 kronor. Då av skäl, som framdeles skola närmare angivas, nybyggnad för hovrättens räkning icke nu bör ifrågakomma, torde anledning saknas att nu närmare ingå på detta alternativ.

Provisorisk lokal i f. d. Hedbergiska huset.

Stadsfullmäktige.

Enligt stadsfullmäktiges beslut den 19 juni 1919 och den 18 april 1922 utfäste sig stadsfullmäktige att för provisorisk lokal åt den tillämnade hovrätten ställa våningen en trappa upp i det f. d. Hedbergiska huset och, där så funnes erforderligt, även större eller mindre del av våningen två trappor upp i samma hus till statsverkets hyresfria förfogande, med skyldighet dock för statsverket att på egen bekostnad ombestyrta erforderliga reparationer och nödiga förändringar. Utfästelsen i fråga är bindande för en tid av 3 år, räknat från den 19 juni 1922, och uppställa stadsfullmäktige därvid det villkor, att statsmyndigheterna skola lämna underrättelse rörande ett eventuellt förläggande till staden av hovrätten i så god tid, att de såsom provisoriska lokaler avsedda lägenheterna kunna lagligen uppsägas ävensom utrymmas.

I anledning av Kungl. Maj:ts brev den 28 juli 1922 hava stadsfullmäktige med stöd av lämnade anvisningar låtit stadens byggnads-koutor upprätta ett förslag till de reparationer och förändringar av

ifrågavarande hus, som ansetts nödiga för att där bereda lokal åt en hovrätt med två divisioner. Sammanlagda utgifterna härför, vilka förut-sättas skola gäldas av statsverket, hava beräknats till 10,500 kronor, vari ingå kostnader för uppförande av ett kassavalv med 2,000 kronor.

Enligt den upprättade planen skulle till hovrättens förfogande ställas förutom vaktrum o. d. 11 rum i våningen 1 tr. upp, varav 1 plenisal, tillika sessionsrum, samt 1 sessionsrum, samt i våningen 2 tr. upp 7 rum, förutom vaktmästarbostad.

I skrivelse den 25 september 1922 förklara stadsfullmäktige att, därest ytterligare lokaler skulle erfordras, ett par sådana i bottenvåningen ävensom några till arkiv lämpliga lokaler i källaren mot särskild hyra kunde upplåtas.

Svea hovrätt anmärker i sitt förberörda utlåtande den 10 november 1922, hurusom att döma av tillgängliga ritningar den av stadsfullmäktige erbjudna provisoriska lokalen väl syntes vara tillräcklig för en hovrätt om två divisioner men icke torde lämna utrymme för en tredje, för den händelse en sådan skulle behöva inrättas, innan nybyggnad kommit till stånd, varvid likväl vore att märka, hurusom staden förklarar, att vissa ytterligare lokaler i samma hus skulle kunna upplåtas mot särskild hyra. Huruvida de erbjudna lokalerna i det hela kunde anses lämpliga, kunde ej på grundvalen av tillgängliga handlingar bedömas.

Svea hovrätt.

I sitt utlåtande den 14 december 1922 förklarar byggnadsstyrelsen sig anse den av de ifrågasatta ändringsarbetena betingade kostnaden böra beräknas till 20,000 kronor, däri inbegripet ändring av bottenvåningen, vilken som nämnts beräknats komma att tagas i anspråk, därest tre divisioner skulle inrättas.

Byggnadsstyrelsen.

Enligt den specificerade kostnadsberäkning, som byggnadsstyrelsen sedermera i anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 20 december 1922 låtit verkställa, och som styrelsen avgivit med skrivelse den 11 januari 1923, uppskattas de för inrymmande av en hovrätt om två divisioner erforderliga reparationsarbetena till 15,000 kronor. Härtill skulle emellertid ytterligare komma *dels* kostnad för omsättning av kakelugnar, förslagsvis beräknad till 1,000 kronor, *dels* utgifter för anskaffande av linoleummattor — de i lokalerna f. n. befintliga mattorna skulle enligt lämnad uppgift ej ingå i stadens erbjudande om våningarnas hysesfria upplåtande — vilka utgifter beräknats uppgå till omkring 6,000 kronor, *dels ock* kostnader för arkivinredning, approximativt beräknade till 4,000 kronor. Sammanlagt skulle således statsverkets utgifter stiga till 26,000 kronor.

I sitt nu ifrågavarande utlåtande framhåller byggnadsstyrelsen

såsom olägenheter, vilka äro förenade med hovrättens förläggning till det Hedbergiska huset, förutom det särdeles knappa totalutrymmet, frånvaron av korridorsystem och den övre våningens små rum och dåliga dagerförhållanden.

Bostäder.

Stadsfullmäktiges beslut den 19 juni 1919 och den 18 april 1922 innefatta jämväl en utfästelse — bindande för en tid av 3 år från den 19 juni 1922 — att tillhandahålla minst 6 bostadslägenheter om vardera 5 à 6 rum med nutida bekvämligheter till hovrättens tjänstemän emot skälig hyra.

I sin skrivelse den 25 september 1922 anföra stadsfullmäktige i förevarande fråga bl. a.: Stadsfullmäktige vore icke benägna att utvidga det gjorda erbjudandet därhän, att stadsfullmäktige skulle förbinda sig att anskaffa bostäder åt flera hovrättens tjänstemän. Stadsfullmäktige kunde icke för det dåvarande i annat avseende precisera sitt ifrågavarande åtagande än att stadsfullmäktige förklarade sig villiga att vid hyrans fastställande icke beräkna högre hyra än att sammanlagda hyresinkomsterna, med avdrag av utgifterna för fastigheten, motsvarade högst 4½ % ränta å det utlagda byggnadskapitalet. För de ämbets- och tjänstemän, som ytterligare komme att anställas vid hovrätten, ansåges utau större svårigheter bostäder kunna förhyras i staden eller dess omedelbara närhet.

Sammanfattning.

Av den lämnade utredningen framgår, att statsverkets utgifter för *nybyggnad* å de av staden erbjudna tomterna, avsedd för en hovrätt om 3 divisioner, skulle uppgå till ett belopp av omkring 280,000 kronor.

Vid en *provisorisk* lösning av lokalfrågan genom hovrättens inrymmande i det f. d. Hedbergiska huset kunna åter statsverkets utgifter för hovrättslokalernas iordningsställande i slutgiltigt skick beräknas uppgå till omkring 26,000 kronor för en hovrätt om två divisioner. Skulle hovrätten sedermera utvidgas till tre divisioner, skulle tillkomma kostnader för lokalers iordningsställande i källar- och bottenvåningarna samt årlig hyra för dessa lokaler.

Huruvida statsverket förutom nu nämnda utgifter kan komma att få vidkännas kostnad för anskaffande åt hovrättens tjänstemän av bostäder utöver dem, som enligt stadens åtagande tillhandahållas, torde icke f. n. med säkerhet kunna avgöras.

Härnösand.

För Härnösands del föreligga ej mindre än fyra olika förslag till ordnande av hovrättens lokalfråga.

Hovrättslokal.

Ett av dessa, betecknat såsom alternativ A, går ut på uppförande av en nybyggnad för hovrätten på en av staden till statsverkets förfogande ställd tomt.

De tre övriga förslagen avse ej någon nybyggnad utan innefatta utnyttjande för statsverkets räkning av de inom stadens område ursprungligen för Hemsö kustartillerikår uppförda kasernbyggnaderna, vilka icke tagits i anspråk för nämnda ändamål, utan f. n. stå till stor del odisponerade.

Det har därvid alternativt ifrågasatts, *dels* att lokaler åt hovrätten skulle upplåtas i viss del av kasernen (alternativ *B*), *dels ock* att ett visst byte av lokaler skulle äga rum *antingen* så, att länsstyrelsen skulle förläggas till nämnda kasern och i stället det nuvarande landsstatshuset upplåtas åt hovrätten (alternativ *C*), *eller ock* så, att i kasernen skulle inrymmas folkskoleseminariet, vars hittillsvarande lokal i stället skulle upplåtas åt hovrätten eller åt länsstyrelsen, i vilket sistnämnda fall hovrätten skulle inrymmas i landsstatshuset (alternativ *D:1* resp. *D:2*).

Jag vill i nu angiven ordning närmare redogöra för vart och ett av dessa förslag.

Redan i den vid föregående års proposition (nr 108 sid. 44) fogade utredningen erinrades om ett av staden i skrivelse den 17 februari 1919 lämnat erbjudande, att, därest den nya hovrätten bleve förlagd till Härnösand, kostnadsfritt upplåta en välbelägen och för ändamålet fullt tillräcklig byggnadsplats, nämligen tomterna nr 351 och 352 vid Nybrogatan, samt att till tomtgränsen kostnadsfritt framdraga vatten- och avloppsledningar ävensom ledningar för elektriskt ljus och elektrisk kraft. Sedermera hava stadsfullmäktige den 14 mars 1922 upprepat nämnda beslut.

*Alternativ A.
(Nybyggnad.)
Stadsfullmäktige.*

Kostnaden för uppförande av en nybyggnad har av byggnadsstyrelsen uppskattats till 430,000 kronor. Något kontant bidrag från stadens sida till byggnadskostnadens bestridande har icke varit ifrågasatt.

I mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 17 februari 1922 (prop. nr 108 sid. 67) erinrade jag om att möjlighet funnes att inreda lokaler för den norrländska hovrätten i den för Hemsö kustartillerikår i Härnösand uppförda kasernbyggnaden och att under denna förutsättning statsverkets kostnad för hovrättslokalers inredande torde komma att stanna vid ett jämförelsevis blygsamt belopp.

*Alternativ B.
(Hovrättens
förläggning
till Hemsö
kustartilleri-
kårs kasern.)*

Innan jag övergår till en redogörelse för de olika myndigheternas yttranden rörande föreliggande alternativ, vill jag lämna några upplysningar angående den ursprungligen för Hemsö kustartillerikår i Härnösand uppförda kasernbyggnaden.

Det må då först erinras om att 1914 års senare riksdag till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret beviljat ett anslag av 13,748,690 kronor att utgå av värnskattedemedel. Bland nämnda nyanläggningar

ngick även omförmälda kasernbyggnad, för vilken i de till 1914 års senare riksdag framlagda beräkningarna upptagits ett sammanlagt belopp av 700,000 kronor. Ifrågavarande byggnader voro avsedda att huvudsakligen utgöras av kasernbyggnad, byggnad för matinrättning samt exercishus. Mark för kasernbyggnadens förläggning uppläts av stadsfullmäktige i Härnösand enligt erbjudande den 4 januari 1916 under förutsättning av det för kustbefästningarna i Härnösands skärgård avsedda kustartilleriförbandets förläggande till Härnösand med kasern-etablissemang å den s. k. Hovsjorden. Avtal härom avslutades mellan marinförvaltningen och staden den 20 september och den 15 oktober 1917.

Genom kungligt brev den 12 september 1916 bemyndigades marinförvaltningen bl. a. att sluta avtal i enlighet med avgivet anbud om uppförande av omförmälda byggnader. Kostnaderna för uppförande av byggnaderna jämte tillhörande ledningar skulle enligt nämnda brev med ett belopp av sammanlagt högst 1,100,000 kronor utgå av de av 1914 års senare riksdag för stärkande av det fasta kustförsvaret beviljade medel.

Sedan marinförvaltningen i enlighet härmed avslutat kontrakt om uppförande av ifrågavarande byggnader, anmälde ämbetsverket till Kungl. Maj:t den 13 juni 1918, att verket den 26 april nämnda år funnit sig nödsakat att förklara kontraktet från entreprenörens sida brutet.

Sedermera anmodades fortifikationsbefälhavaren den 11 juli 1918 att fullfölja de oundgängligen nödiga arbetena med egen arbetsstyrka. Den 24 oktober 1918 inkom marinförvaltningen till Kungl. Maj:t med utredning angående kostnaderna för kasernetablissemangets fullbordande, och utvisade denna utredning, att utöver förut anvisat belopp å 1,100,000 kronor ytterligare 550,000 kronor vore erforderliga. Kungl. Maj:t äskade ock i proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1919 ett reservationsanslag av 550,000 kronor för täckande av merkostnader för ifrågavarande byggnadsarbete.

Riksdagen fann emellertid, att ett uppskov med byggnadsarbetena borde äga rum, och beviljade för bestridande av de särskilda kostnader för byggnadernas vård m. m., som kunde bliva en följd av uppskovet, ett reservationsanslag å tilläggsstat för år 1919 av 50,000 kronor.

Sedan dessa medel ställts till marinförvaltningens disposition, anmälde förvaltningen den 24 september 1919, att för tiden efter den 1 maj 1920 erfordrades ytterligare medel såväl för tillsyn, vård och underhåll av byggnaderna i befintligt skick som ock för deras uppvärmning vintertid.

I proposition med förslag till tilläggsstat för år 1920 äskade sedermera Kungl. Maj:t ett reservationsanslag å 42,000 kronor för tillsyn och underhåll av vissa för förläggning i Hemsö fästning avsedda byggnader. Av beloppet i fråga beräknades 22,000 kronor för iordningsställande i kasernbyggnaden av två lägenheter för in-kvartering av underofficerare.

Riksdagen beviljade det äskade anslaget.

Enligt vad från marinförvaltningen upplysts, äro dessa medel numera förbrukade, men återstår av det ursprungliga byggnadsanslaget ett belopp av omkring 15,000 kronor, vilket torde åtgå för bestridande av kostnaderna för tillsyn å samt vård av byggnaderna intill den 1 juli 1924.

I anledning av framställning från 1921 års riksdag i skrivelse nr 4 a (p. 60 har Kungl. Maj:t den 29 juni 1921 anbefallt byggnadsstyrelsen att verkställa

undersökning rörande den framtida användningen av ifrågavarande kasernbyggnad, därest densamma vid den blivande revisionen av försvarsväsendet icke skulle komma att för sitt ursprungliga ändamål avses.

På en av mig framställd förfrågan, huruvida kasernbyggnaden kunde förväntas för framtiden komma att tagas i anspråk för försvarets räkning eller om densamma kunde förväntas stå till förfogande för annat statsändamål, har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i skrivelse den 28 december 1922 efter inhämtande av försvarsrevisionens yttrande upplyst, att, såvitt han för det dåvarande kunde bedöma, nämnda byggnad icke torde komma att för framtiden tagas i anspråk för försvarets räkning. I skrivelsen meddelas vidare, att Kungl. Maj:t upplåtit dels genom brev den 28 april 1922 vissa källar- och vindutrymmen uti ifrågavarande byggnad såsom förrådslokaler för Härnösands landstormsområde nr 67 a, dels ock genom brev den 1 september 1922 vissa lokaler i vindsvåningen av samma byggnad åt Svenska röda korset, allt under villkor att lokalerna, därest Kungl. Maj:t funne desamma icke längre kunna upplåtas för berörda ändamål, skulle avträdas å laga fardag efter minst fyra månaders i förväg skedd uppsägning.

Jag vill tillika nämna, att, efter vad jag inhämtat, för närvarande ytterligare lokaler upplåtits i byggnaden dels för bostad åt kommandanten för Hemsö fästning samt för kommandants- och fortifikationsexpeditionen, för vilka ändamål tagits i anspråk vissa utrymmen i kasernbyggnadens nordvästra flygel, dels för bostäder åt tvenne underofficerare, vilka bostäder upplåtits i den sydöstra flygeln respektive en och två trappor upp.

I avseende å byggnadernas nuvarande tillstånd, vill jag tillägga, att förutom kasernen även den för matinrättningen avsedda byggnaden är uppförd. Till exercishuset är för närvarande endast grunden lagd. Å kasernen resterande byggnadsarbeten utgöras huvudsakligen av yttre putsning och dylikt samt av inläggning av golv och trappor i de icke i bruk tagna delarna, varjämte även vissa snickeri- och målningensarbeten återstå.

Jag övergår nu till en redogörelse för de olika myndigheternas yttranden.

Stadsfullmäktige.

I anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 28 juli 1922 hava stadsfullmäktige i Härnösand genom arkitekten J. Wikberg låtit verkställa utredning angående kostnaderna för de inredningsarbeten, som vore erforderliga för att i ifrågavarande kasernbyggnad bereda lokaler åt en hovrätt av den storlek, varom fråga vore. Det har därvid ansetts lämpligast, om för hovrättens lokalbehov toges i anspråk kasernens syd-

östra flygel, omfattande tre våningar jämte källarvalv. Enligt utredningen förefinnes ock möjlighet att för lokalerna taga i anspråk hela våningen 1 tr. upp samt bottenvåningen i ena flygeln. Kostnaderna för nödvändiga förändringar och komplettering av de inredningsarbeten, som ännu återstå, beräknar Wikberg uppgå till högst 65 å 70,000 kronor. I ett sedermera den 4 december 1922 avgivet yttrande uttalar Wikberg emellertid den förmodan, att ifrågakvarande kostnad kunde nedbringas till 50,000 kronor.

Det bör nämnas, att, enligt vad jag inhämtat, i intetdera av dessa tvenne förslag inberäknats kostnaderna för anskaffande av korkmattor och arkivinredning, ej heller kostnaden för utvändigt puts- och avfärgning av byggnaden, sockelbehandling, grusnings- och stensättningsarbeten o. d. Enligt vad jag i det följande kommer att nämna, har byggnadsstyrelsen beräknat utgifterna för de yttre byggnadsarbetena, m. m. till 30,000 kronor.

Vid sammanträde med stadsfullmäktige den 26 september 1922 hava dessa förklarat sig villiga, att, därest ämbetslokaler för en till staden förlagd hovrätt för de fyra nordligaste länen skulle komma att anskaffas enligt förevarande alternativ, ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 50,000 kronor för därav föranledda omändringsarbeten.

Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen framhåller i sitt utlåtande den 23 oktober 1922, att de minsta kostnaderna för statsverket äro förenade med inrättande av en hovrätt i Härnösand enligt alternativ B.

Svea hovrätt.

Svea hovrätt gör i sitt utlåtande den 10 november 1922 gällande, att alternativet B erbjuder en antaglig lösning av lokalfrågan, varvid hovrätten emellertid förutsätter, att samtliga våningar i huvudbyggnadens ena hälft avdelas till domstolslokaler och tjänstebostäder åt expeditivsvakter.

Byggnadsstyrelsen.

I sitt utlåtande den 14 december 1922 uppger byggnadsstyrelsen, att enligt en av styrelsen gjord undersökning lokaler för hovrätten i kasernetablissemnet lämpligast kunna beredas på så sätt, att hela den sydöstra hälften av kasernbyggnaden upplåtes till hovrätten. Erforderliga ombyggnads- och kompletteringsarbeten måste enligt en av styrelsen verkställd beräkning väntas draga en kostnad av omkring 150,000 kronor. Enligt vad jag inhämtat har byggnadsstyrelsen vid kostnadernas beräkning utgått ifrån att hovrätten skulle utgöras av tre divisioner samt att hovrätten skulle definitivt förläggas till kasernen.

I anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 20 december 1922 har byggnadsstyrelsen sedermera med skrivelse den 11 januari 1923 överlämnat en på styrelsens uppdrag verkställd specificerad kostnadsberäkning

för anordnande av lokaler för hovrätten i kasernbyggnaden, varvid på grund av remissens avfattning vederbörande haft att utgå ifrån att hovrätten skulle utgöras av två divisioner och att förläggningen i kasernen endast bleve av provisorisk natur i avbidan på den i samband med rättegångsreformen väntade omorganisationen av hovrätterna. Ifrågasvarande beräkning, som avser nödiga omändringsarbeten i bottenvåningen och våningen 1 tr. upp i kasernens sydöstra flygel, slutar på en summa av 75,000 kronor, vari även ingår kostnad för inköp av korkmattor. För arkivinredning skulle tillkomma 5,000 kronor. Hovrätten skulle enligt uppgjorda ritningar taga i anspråk, förutom arkiv, expeditionsvaktsrum o. d., i bottenvåningen 9 rum, därav ett större och ett mindre sessionsrum, samt i våningen 1 tr. upp ävenledes 9 rum, vartill skulle komma bostad åt expeditionsvakt. I byggnadsstyrelsens sistnämnda skrivelse framhålles vidare, att, för att lokalerna må kunna tagas i bruk för avsedda ändamål, byggnadens yttersidor böra putsas och stensatta rännor anordnas för avledande av vatten från stuprören ävensom åtgärder vidtagas för planering och grusning av kasernbyggnadens närmaste omgivning och av väg från landsvägen till kasernporten. Dessa arbeten anses enligt kostnadsberäkningen betinga ett belopp av 30,000 kronor.

Med hänsyn till att dessa arbeten till största delen erfordras för byggnadernas behöriga konservering samt kasernområdets ordnande, böra utgifterna i fråga enligt min mening ej anses såsom av hovrättens inrättande direkt föranledda kostnader. Enligt vad vederbörande tjänsteman i byggnadsstyrelsen på förfrågan upplyst, anses putsningsarbeten i varje fall böra verkställas inom den närmaste tiden, då byggnaden måste anses lida skada av att i längden stå oputsad. Det torde vara att förvänta, att, sedan byggnaden blivit ställd under byggnadsstyrelsens inseende, erforderliga medel härför äskas under sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen till 1924 års riksdag.

Slutligen kan i detta sammanhang nämnas, att byggnadsstyrelsen i sitt förutnämnda utlåtande den 14 december 1922 erinrar om att den tomt, på vilken kasernen är uppförd, på sin tid upplåtits av staden till statsverket för att användas till kasernändamål. Under förutsättning att hovrätten förlades till Härnösand syntes från stadens sida numera icke hinder möta för områdets användning till det ifrågasatta nya ändamålet.

Förslaget om hovrättens förläggande till landsstatshuset och länsstyrelsens förflyttning till kasernen (alternativ C) beräknar Wikberg skola medföra kostnader dels av högst 6 å 7,000 kronor för ändringsarbeten å landsstatshuset, varvid hovrätten har beräknats komma att utgöras

*Alternativ C.
(Hovrättens
förläggning
till landsstats-
huset.)*

Stadsfull-
mäktige.

av tre divisioner, dels ock av 75 à 80,000 kronor för kompletterings- och ändringsarbeten å kasernbyggnaden. Länsstyrelsens lokaler skulle i så fall inrymmas i tre våningar jämte källarvåningen i sydöstra flygeln, varigenom länsstyrelsen skulle komma att disponera omkring 50 procent större utrymme än i landsstatshuset.

Någon hänsyn till utgifterna för anskaffande av korkmattor, arkivinredning samt för yttre arbeten å kasernbyggnaden m. m. har vid kostnadsberäkningen icke tagits.

Även vid genomförande av detta alternativ gäller stadsfullmäktiges förut omförmälda utfästelse om bidrag med 50,000 kronor.

Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen anser sig emellertid i sitt utlåtande den 23 oktober 1922 icke kunna förorda förevarande förslag. Länsstyrelsens förflyttning till den uti stadens utkant belägna kasernbyggnaden måste enligt länsstyrelsens mening otvivelaktigt vara oläglig för allmänheten, för vilken det vore av största vikt att utan onödig tidsutdräkt kunna infinna sig i länsstyrelsen i och för därstädes ofta pågående skogs- och andra försäljningar samt andra sammanträden ävensom för besök och rådfrågningar i allmänna angelägenheter.

I ett senare utlåtande, dagtecknat den 24 november 1922, till vilket jag i det följande återkommer, har länsstyrelsen ytterligare berört förevarande förslag och funnit sig ej kunna förorda detsammes genomförande bl. a. med hänsyn därtill, att den mera konstanta utrymmesbrist, som beträffande länsstyrelsen gjorde sig gällande, kunde förväntas bliva avlägsnad för den närmare framtiden, om genom inrättandet av ett landsarkiv för Norrland eller annorledes tillfälle bereddades länsstyrelsen att i annans vård överlämna arkivalier, som ej vore för länsstyrelsens arbete behövlige.

Svea hovrätt.

I Svea hovrätts yttrande den 10 november 1922 betecknas förevarande förslag såsom det alternativ, som närmast efter alternativ A bör komma i betraktande. Landsstatshuset skulle, såvitt hovrätten kunnat bedöma, erbjuda tillräckliga och lämpliga lokaler för den nya domstolen.

Byggnads-
styrelsen.

Byggnadsstyrelsen anför i sitt utlåtande den 14 december 1922 angående nu ifrågasatta förslag bl. a., att den av arkitekten Wikberg beräknade kostnadssumman måste anses otillräcklig. För reparationerna i landsstatshuset borde beräknas 10,000 kronor och ändringsarbetena i kasernen torde icke kunna utföras för lägre kostnad än motsvarande arbeten enligt alternativ B, eller, enligt styrelsens dåvarande beräkning, 150,000 kronor. Det vore vidare att märka, att eventuellt behövlige ökning av länsstyrelsens utrymme icke kunnat beräknas samt att för

länsstyrelsen fullt lämpliga tjänsterum icke utan ännu större kostnader kunde erhållas i kasernen.

Enligt från byggnadsstyrelsen lämnad uppgift skulle utöver nämnda belopp å 150,000 kronor komma förutnämnda utgifter för putsning, sockelbehandling och terrassering med tillhoppa 30,000 kronor. Däremot är kostnaden för arkivinredning och mattor inberäknad i beloppet 150,000 kronor.

Förslaget om hovrättslokalernas förläggning till folkskoleseminariets nuvarande byggnad och seminariets förflyttning till kasernbyggnaden (alternativ D:1) eller ock seminariets förläggande till kasernbyggnaden, länsstyrelsens förflyttning till seminariebyggnaden och hovrättens förläggande till landsstatshuset (alternativ D:2) har framförts av stadsfullmäktige, vilka vid sammanträde den 14 november 1922 beslöto att såsom tillägg till sitt förutnämnda beslut den 26 september 1922 förklara sig villiga, att, därest för beredande av lokaler för en till staden förlagd hovrätt för de fyra nordligaste länen en förflyttning av folkskoleseminariet till kasernbyggnaden samt inrättande av lokaler åt hovrätten i folkskoleseminariets nuvarande huvudbyggnad eller, efter förflyttning av länsstyrelsen till nämnda byggnad, i landsstatshuset skulle ifrågakomma, jämväl till kostnaderna för därav betingade ändringsarbeten bidra med 50,000 kronor.

Alternativ D:1) och D:2). (Hovrättens förläggning till seminariebyggnaden; eventuellt till landsstatshuset). Stadsfullmäktige.

Vidare hava stadsfullmäktige vid sammanträde den 22 november 1922 förklarat sig villiga, att, därest folkskoleseminariets huvudbyggnad på någotdera av nu angivna sätt toges i anspråk, på skäligen villkor efter sakkunniga och opartiska personers värdering åt staden förvärva till seminariet hörande bostadsbyggnader, däribland nuvarande rektorsbostaden, som från stadens sida framhållits såsom en lämplig bostad åt hovrättens president, jämte den mark av folkskoleseminariets nuvarande tomtområde, som icke bleve behöflig för dit förlagda nya statsinstitutioner.

Vad beträffar kostnadsfrågan har utredning verkställt av arkitekten Wikberg, som enligt utlåtande den 11 november 1922 uppskattat kostnaden:

1) för seminariebyggnadens omändring till lokal för en hovrätt om tre divisioner till:

högst 10 å 12,000 kronor, därest större förändringar i nuvarande byggnaden icke skulle vidtagas, och

högst 35 å 40,000 kronor, därest seminariebyggnaden ändrades till överensstämmelse i huvudsak med plananordningen för hovrättsbyggnaden i Malmö,

2) för inredande av lokaler för seminariet i kasernens sydöstra flygel, varvid till gymnastiklokaler skulle tagas i anspråk byggnaden för matinrättning, till:

högst 90,000 kronor.

Beträffande åter alternativ D:2 — seminariets förläggande till kasernbyggnaden, länsstyrelsens förflyttning till seminariebyggnaden och hovrättens förläggning till landsstatshuset — har Wikberg gjort följande kostnadsberäkning:

1) för inredande av hovrättslokaler i landsstatshuset, högst	kronor	7,000
2) för inredande av länsstyrelsens lokaler i seminariebyggnaden, högst	»	40,000
3) för inredande av seminariets lokaler i kasernen, högst	»	90,000

Summa: högst kronor 137,000.

I ett senare avgivet yttrande av den 4 december 1922 anger Wikberg kostnaden för sistnämnda inredningsarbete m. m., därest seminariet utökas till dubbelseminarium, till sammanlagt 335,000 à 345,000 kronor.

Enligt vad Wikberg på förfrågan uppgivit, hava ej i kostnaden för något av angivna förslag inräknats utgifter för inköp av korkmattor och anskaffande av arkivinredning, ej heller för yttre putsning av kasernbyggnaden och terrassering m. m.

Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län förklarar i sitt den 24 november 1922 dagtecknade utlåtande, att det i alternativ D:1 innehållna förslaget om hovrättens förläggande till seminariets nuvarande huvudbyggnad (lärohus) vore värt särskilt beaktande. Efter lämpliga förändringar skulle, såvitt länsstyrelsen kunde bedöma, nämnda byggnad vara väl ägnad att inrymma hovrättens ämbetslokaler. Skulle efter genomförande av den under förberedelse varande rättegångsreformen för hovrättens verksamhet erfordras ökat lokalutrymme, utöver det förut i anspråk tagna, borde detta ökade lokalbehov kunna intill viss omfattning tillgodoses redan inom det nuvarande lärohuset och, i den mån än ytterligare utrymme vore nödigt, medelst ur arkitektoniska och andra synpunkter möjliga och väl utförbara tillbyggnader till jämförelsevis lägre kostnader. En förflyttning av seminariet till kasernen skulle enligt länsstyrelsens mening medgiva vinnandet av fördelar såväl därutinnan, att seminariets i dess närvarande skick aktuella behov av ökade lokaler kunde tillgodoses som ock därutinnan att för seminariet redan nu kunde i kasernen avses så stort utrymme, att seminariets utvidgning till dubbelseminarium eller förseende med parallellavdelningar eller studentkurser kunde omedelbart genomföras, då den eljest lämpliga tidpunkten därför vore inne.

Länsstyrelsen erinrar i kostnadsfrågan om den av arkitekten Wikberg avgivna utredningen, enligt vilken kostnaderna för anordnande i kasernbyggnaderna av lokaler för seminariet uppskattats till omkring 90,000 kronor samt kostnaderna för de för hovrättens inrymmande i seminariets lärohus erforderliga ändringsarbetena till högst 40,000 kronor. Den kostnadssumma nu angivna belopp gäve vid handen skulle emellertid enligt länsstyrelsens mening kunna minskas genom antagande från statens sida av stadsfullmäktiges genom beslut den 22 november 1922 gjorda erbjudande att på skäliga villkor och efter värdering åt staden förvärva till seminariet hörande bostadsbyggnader jämte den mark av seminariets nuvarande område, som ej bleve behöflig för den till seminariebyggnaden förlagda statsinstitutionen. Nämnda område omfattade 29,600 kvadratmeter eller 6 tunnland, och därå vore uppförda, förutom rektorsbostad och gymnastikhus, två mindre bostadshus, för närvarande upplåtta till bostad, det ena åt seminariets vaktmästare och det andra åt dess maskinist. Av sistnämnda två hus syntes åtminstone det ena lämpligen kunna tagas i anspråk till bostad åt en hovrättens expeditionsvakt.

Länsstyrelsen ifrågasätter vidare, att i folkskoleseminariets gymnastikhus skulle inrymmas länets lantmäterikontor och att dettas nuvarande lokaler i det s. k. gamla residenset skulle upplåtas såsom tjänstebostad åt landshövdingen i länet.

Vid länsstyrelsens yttrande har fogats ett uttalande av överlantmätaren i länet, vari denne för sin del tillstyrker den föreslagna förflyttningen av lantmäterikontoret.

Beträffande länsstyrelsens ställning till alternativ D: 2, innefattande liksom alternativ C länsstyrelsens förläggande till seminariebyggnaden, tillåter jag mig hänvisa till länsstyrelsens av mig tidigare återgivna yttrande beträffande sistnämnda alternativ.

Byggnadsstyrelsen yttrar i sitt utlåtande den 14 december 1922 angående alternativen D: 1 och D: 2 bl. a.:

Byggnadsstyrelsen.

»Byggnadsstyrelsen tillåter sig i detta sammanhang erinra, att Eders Kungl. Maj:t vid föredragning den 29 juni 1921 av riksdagens skrivelse den 17 i samma månad, nr 4 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, anbefallt byggnadsstyrelsen att, efter hörande av länsstyrelsen i Härnösand och eventuellt andra statsmyndigheter, för vilka yppats behov av lokaler, verkställa undersökning rörande den framtida användningen av det påbörjade kasernetablissemnet i Härnösand, därest detsamma vid den blivande revisionen av försvarsväsendet icke skulle komma att för sitt ursprungliga ändamål avses. Byggnadsstyrelsen lär inom den närmaste tiden bliva i tillfälle för Eders Kungl. Maj:t förebringa resultatet

av den till åttlydnad härav verkställda undersökningen. Styrelsen anser sig emellertid böra i detta sammanhang erinra om, huru vissa i Härnösand förlagda statsmyndigheters lokalfrågor för närvarande äro ordnade. Länsstyrelsen är sålunda förlagd till landsstatshuset — — — — och lantmäterikontoret i gamla residensbyggnaden vid torget — — — —. För landshövdingen förhyres bostad. Rektorsbostaden är belägen i östra fonden av Nybrogatan och seminariet har sin byggnad strax norr därom. Såväl länsstyrelsen och lantmäterikontoret som ock folkskoleseminariet behöva ökade utrymmen, och det måste anses önskvärt, att bostad beredes landshövdingen i någon kronan tillhörig byggnad. Byggnadsstyrelsen har nu tänkt sig, att länsstyrelsen skulle förläggas till folkskoleseminariet och lantmäterikontoret till seminariets gymnastikbyggnad. Det gamla länsresidenset, som en gång utdömts såsom bostad åt landshövdingen, skulle återgå till denna sin ursprungliga användning. Folkskoleseminariet skulle förläggas i kasernen, som dessutom skulle lämna utrymme till bostad för seminariets rektor, och hovrätten i nuvarande landsstatshuset.

Genom en dylik omgruppering av i Härnösand förlagda statsinstitutioner, vilken givetvis skulle föranleda mer eller mindre genomgripande ändringar i de därav berörda byggnaderna, skulle, enligt styrelsens förmenande, för dessa institutioner vinnas en fullt tillfredsställande förläggning, varvid samtidigt det nya kasernetablissemnet skulle i sin helhet komma till användning. Byggnadsstyrelsen är emellertid ännu icke i tillfälle angiva kostnaderna för genomförandet av detta förslag.»

Svea hovrätt

Svea hovrätt har genom remiss den 7 december 1922 beretts tillfälle att yttra sig jämväl om nu ifrågavarande alternativ och anför hovrätten i utlåtande den 19 i samma månad, att, så vitt hovrätten kunnat bedöma, seminariebyggnaden efter vidtagande av vissa ej alltför omfattande ändringar torde erbjuda nödigt utrymme för tillgodoseende av domstolens lokalbehov, ävensom att byggnaden med hänsyn till sin belägenhet torde vara väl lämpad för ändamålet, varemot densamma, sådan den för närvarande befundes, ur yttre arkitektonisk synpunkt knappast syntes fylla kravet på en värdig domstolslokal.

Bostäder.

I bostadsfrågan hava stadsfullmäktige den 26 september 1922 utfäst sig att genom stadens försorg lämpliga bostäder för hovrättens personal skulle vid hovrättens flyttning till staden, om denna bleve stadsfullmäktige meddelad minst ett år i förväg, bliva tillgängliga, i den mån behovet av bostäder icke täcktes genom enskild byggnadsverksamhet eller på annat sätt, med förbehåll likväl för staden att genom kontrakt precisera de närmare bestämmelserna beträffande fullgörande av detta stadens åtagande.

På grund därav att under de förberedande förhandlingarna hos stadsfullmäktige antalet rum, som kunde erfordras, beräknats till 75 inklusive kök, framhåller Svea hovrätt i sitt utlåtande den 10 november

1922, att detta antal syntes otillräckligt och att det kunde ifrågasättas, huruvida icke de i stadsfullmäktiges beslut omförmälda villkoren borde redan nu närmare preciseras.

I anledning av detta yttrande hava stadsfullmäktige vid sammanträde den 22 november 1922 uttalat, att berörda utfästelse ej vore inskränkt till något visst rumsantal utan gällde det antal lägenheter och rum, som efter förhållandena kunde befinnas erforderligt. I fråga om innehållet i övrigt av det kontrakt, varom vid utfästelsen gjorts förbehåll, åberopa stadsfullmäktige vad drätselkammaren i afgivet yttrande anfört, nämligen att ifrågavarande villkor i huvudsak borde gälla antalet lägenheter och deras storlek samt bostadshusens anordning som enfamiljshus, tvåfamiljshus eller större bostadskomplex ävensom tidpunkten för bostädernas tillhandahållande.

Sedermera har Svea hovrätt i sitt förberörda utlåtande den 19 december 1922 ansett sig böra uttala, att de sålunda gjorda förklarandena syntes erbjuda den garanti för tillmötesgående från stadens sida, som i frågans dåvarande läge kunde begäras.

Av det sagda framgår, att statsverkets kostnader för beredande av lokaler åt hovrätten kunna beräknas uppgå till, vid genomförande av:

Sammanfattning.

alternativ A.....	kronor 430,000
» B.....	» 30,000
» C.....	» 110,000.

För de olika alternativen D hava, oberäknat arkivinredning och korkmattor, statsverkets kostnader för lokalfrågans ordnande av arkitekt Wikberg beräknats uppgå till lägst 52,000 och högst 87,000 kronor, beroende på den omfattning, i vilken de ifrågasatta byggnads- och andra arbetena skulle komma till utförande. Därvid har dock hänsyn ej tagits till seminariets utökning till dubbelseminarium i samband med dess förflyttning till kasernbyggnaden.

Vid alternativen B—D tillkommer för yttre putsning av kasernbyggnaden jämte terrassering m. m. 30,000 kronor.

Några utgifter för statsverket i och för anskaffande av bostäder för hovrättens tjänstemän komma ej att uppstå, om hovrätten förlägges till Härnösand. Däremot torde med hänsyn till att vid val av alternativet B en av de i kasernbyggnaden åt underofficerare vid den militära förläggningen i Härnösand upplåtta bostäderna skulle tagas i anspråk för en hovrättens expeditionsvakt, statsverket få vidkännas kostnad för

anskaffande av annan bostad åt ifrågavarande militära beställningshavare. Den för statsverket av nämnda anledning uppkommande merkostnad torde ej komma att överstiga 1,000 kronor för år.

Övriga engångskostnader.

I anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 20 december 1922 har byggnadsstyrelsen den 11 januari 1923 avgivit yttrande angående de kostnader för *möbler* och andra inventarier samt arkivinredning, som påkallas för en hovrätt, avsedd att utgöra två divisioner, och uppskattar byggnadsstyrelsen ifrågavarande kostnad i fall av hovrättens förläggning till Hemsö kustartillerikårs kasern i Härnösand till sammanlagt högst 50,000 kronor, av vilket belopp enligt uppgift omkring 45,000 kronor ansetts belöpa på möbler, gardiner och armatur samt 5,000 kronor på arkivinredningen. Sistnämnda belopp har av mig inräknats i det förut angivna beloppet för inre ändringsarbeten å den föreslagna hovrättslokalen. I händelse hovrätten förlägges till det f. d. Hedbergiska huset i Sundsvall skulle enligt byggnadsstyrelsens beräkning med hänsyn till det mindre utrymme, som i nämnda lokal står till buds, kostnaden för anskaffande av möbler, armatur och gardiner m. m. ej överskrida 43,000 kronor. Det för arkivinredningen i det Hedbergiska huset beräknade beloppet 4,000 kronor har inräknats i kostnaderna för inre ändringsarbeten. Skulle hovrätten förläggas till Umeå, kan kostnaden för anskaffande av möbler m. m. uppskattas till samma belopp som vid förläggningen till Härnösand eller 45,000 kronor.

Anslag för anskaffande av möbler m. m. torde ej behöva äskas förrän av 1924 års riksdag.

Bland engångskostnaderna böra även upptagas utgifter för anskaffande av ett hovrättens *bibliotek*. Det härför erforderliga beloppet anser jag — med hänsyn bland annat till att biblioteket helt naturligt till avsevärd del kommer att bestå av offentligt tryck — ej komma att överstiga 10,000 kronor.

De med hovrättens inrättande förenade *flyttningskostnaderna* komma att avse flyttningskostnadsersättning för de av Svea hovrätts tjänstemän, vilka komma att förflyttas till den norrländska hovrätten, ävensom kostnad för flyttning av en del av hovrättens arkiv.

Stadsfullmäktige i Umeå hava den 14 september 1922 förklarat sig villiga att bestrida samtliga flyttningskostnader till Umeå för hovrättens personal och arkiv. Från övriga ifrågavarande städer — Sundsvall och Härnösand — föreligger däremot ej något motsvarande erbjudande.

Medan jag i statsrådsprotokollet vid föregående års proposition för ifrågavarande ändamål beräknade förslagsvis 25,000 kronor, torde med hänsyn bland annat till att, på sätt jag får tillfälle att närmare omnämna längre fram, flyttningsskyldighet nu ansetts böra åläggas flera befattningshavare beloppet, inberäknat jämväl kostnaden för flyttning av en del av hovrättens arkiv, böra uppskattas till, vid hovrättens förläggning till

Sundsvall, högst kronor 32,000
 Härnösand, högst..... » 35,000.

Beloppet i fråga skall bestridas ur huvudtitelns allmänna anslag för rese- och traktamentspenningar och kommer att belasta 1924—1925 års budget.

Jag vill i detta sammanhang ej underlåta att påpeka, att av den sammanlagda flyttningsskostnaden omkring 15,000 kronor beräknats utgå för biljetter och frakt å statens järnvägar. Nämnda belopp kommer således ett statens affärsdrivande verk till godo och torde statsverkets verkliga utgifter för transporten i fråga stanna vid avsevärt lägre belopp.

Följande tablå innehåller en översikt över de med de olika förläggningssorterna och alternativen förbundna engångsutgifterna, därvid jag dock icke medtagit förslagen om uppförande av nybyggnad för hovrätten, enär dessa förslag, såsom jag senare blir i tillfälle att utveckla, f. n. sakna aktuellt intresse. Den i tablå för Härnösand under alternativ B angivna kostnaden 80,000 kronor — upptagen enligt byggnadsstyrelsens beräkning — innefattar icke kostnaden för yttre putsningsarbeten å kasernbyggnaden samt terrasseringsarbeten m. m., vilken kostnad byggnadsstyrelsen uppskattat till 30,000 kronor. Enahanda är förhållandet med det för alternativ C upptagna beloppet. Kostnadsuppgiften för alternativen D: 1 och D: 2 är grundad på arkitekten Wikbergs beräkningar. I beloppen ingå *ej* kostnader för arkivinredning och korkmattor, *ej* heller för yttre putsnings- och terrasseringsarbeten m. m. Därest seminariet skulle utvidgas till dubbelseminarium, skulle utöver angivna belopp enligt Wikbergs beräkning komma en kostnad av 245,000 à 255,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har approximativt uppskattat kostnaden för hovrättslokalers inredande i seminariebyggnaden till 20,000 kronor högre än Wikbergs under b) upptagna alternativ och uppskattat de i alternativ D: 2 ingående kostnaderna för reparation av landsstatshuset till 3,000 kronor högre än Wikberg.

Sammanfattning av engångskostnaderna.

Förläggningssorter och lokaler för hovrätten	Utgifter för inredningsarbeten m. m. (inberäknat kostnader för arkivinredning och korkmattor)			Lokalen är belägen i fastighet tillhörig	Utgifter för anskaffande av möbler samt ett hovrättens bibl. (bestridas av staten) ¹	Flyttningskostnader avsedda att bestridas av ¹		Sammanlagda engångsutgifter att bestridas av staten	Bostäder
	Sammanlagda utgifter	därav avsedda att bestridas av				staten	staden		
		kr.	staten kr.						
Umeå: folkskoleseminariet (3 divisioner)	110,000	—	110,000	staten	55,000	—	2	55,000	Anskaffas i erforderligt antal genom stadens försorg.
Sundsvall: f. d. Hedbergsska huset (2 divisioner) ... ²	26,000	26,000	—	staden ⁴	53,000	32,000	—	111,000	6 bostadslägenheter tillhandahållas av staden.
Härnösand: Alt. B., kasernen (2 divisioner)	80,000	30,000	50,000	staten	55,000	35,000	—	120,000	Anskaffas i erforderligt antal genom stadens försorg.
Alt. C., landsstatshuset (3 divisioner); (länsstyrelsen till kasernen)..... ²	160,000	110,000	50,000	»	55,000	35,000	—	200,000	—
Alt. D: 1, folkskoleseminariebyggnaden (3 divisioner); (seminariet till kasernen): a) utan större förändringar i seminariebyggnaden ..	102,000	52,000 ⁵	50,000	»	55,000	35,000	—	142,000	—
b) vid större förändringar i seminariebyggnaden	130,000	80,000 ⁵	50,000	»	55,000	35,000	—	170,000	—
Alt. D: 2, landsstatshuset (3 divisioner); (seminariet till kasernen, länsstyrelsen till seminariebyggnaden).....	137,000	87,000 ⁵	50,000	»	55,000	35,000	—	177,000	—

¹ Avser beträffande samtliga alternativ en hovrätt om 2 divisioner.

² Flyttningskostnaderna vid hovrättens förläggande till Umeå bestridas av Umeå stad. Något belopp å dessa kostnader har ej uppgivits.

³ Enligt byggnadsstyrelsens beräkning.

⁴ Våningarna 1 och 2 tr. upplätas hyresfritt.

⁵ Staden därjämte villig att från statsverket inköpa till seminariet hörande bostadsbyggnader jämte viss mark.

Bland varaktiga kostnader komma främst i betraktande avlöningar. Visserligen lärer, därest riksdagen bifaller förevarande förslag, fastställandet av stat för den nya hovrätten först böra ankomma på 1924 års riksdag. Emellertid synes det mig, för att riksdagen redan nu må vinna en överblick över kostnaderna även i denna del, lämpligt att ange grunderna för hovrättens organisation och den beräknade merkostnaden för befattningshavarnas avlöning.

Varaktiga
kostnader.

I sitt utlåtande i ämnet den 2 december 1921 (prop. 1922 nr 108 sid. 31) föreslår Svea hovrätt, att den norrländska hovrätten skall bestå av president och tolv hovrättsråd, fördelade till tjänstgöring på två divisioner, vardera om sex ledamöter. Varje division hade att på tjänsterummet arbeta fem dagar varje vecka och några av årets veckor sex dagar. Presidenten skulle utöva ordförandeskapet å vardera divisionen en dag varje vecka, vilken dag det hovrättsråd, som eljest fungerade som ordförande, borde vara fri från arbete å ämbetsrummet. Hovrätten håller för sannolikt, att i en ej alltför avlägsen framtid tre divisioner komma att tarvas. På vardera divisionen skall enligt hovrättens förslag tjänstgöra två fiskaler och en notarie. Vidare böra anställas en advokatfiskal och en sekreterare, och anser hovrätten att, i likhet med vad fallet är i hovrätten över Skåne och Blekinge, advokatfiskalen torde kunna förpliktas handhava även arkivariegöromålen och sekreteraren tillförbindas att jämväl utöva de göromål, som i Svea hovrätt tillkomma aktuarierna. I fråga om extra ordinarie tjänstemän samt kontorsbiträden och expeditivvakter har hovrätten ansett sig icke äga anledning att för det dåvarande avgiva närmare uttalande. Hovrätten framhåller vidare, hurusom den nya hovrättens inrättande, vare sig den komme att bestå av två eller tre divisioner, ej möjliggjorde Svea hovrätts minskande med mera än två divisioner. På grund härav skulle således bl. a. 2 hovrättsrådsbefattningar nyinrättas.

Svea hovrätt
2/12 1921.

I mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 17 februari 1922 (prop. nr 108 sid. 67) anslöt jag mig i huvudsak till Svea hovrätts förslag och beräknade det för avlöning till ordinarie befattningshavare vid den norrländska hovrätten erforderliga anslagsbeloppet till 231,120 kronor. Statsverkets merutgift för avlöningar till ifrågavarande tjänstemän beräknade jag — efter avdrag av avlöningarna till de från Svea hovrätt förflyttade ordinarie befattningshavarna — skola uppgå till 89,776 kronor, vilket belopp dock med hänsyn till möjligheten att entlediga vissa icke-ordinarie tjänstemän av mig ansågs vara något för högt beräknat.

Departements-
chefen 1922.

Jag utgick därvid ifrån att i samband med Svea hovrätts delning en viss förstärkning av de ordinarie arbetskrafterna borde äga rum genom inrättande vid den norrländska hovrätten av vissa befattningar, vilka icke skulle besättas genom förflyttning av motsvarande befattningshavare från Svea hovrätt. Vidare är att märka, att nämnda siffra å merkostnaderna 89,776 kronor ej angav den effektiva merbelastningen av budgeten, enär bland annat genom upprättandet av två nya ordinarie hovrättsrådsbefattningar vid den norrländska hovrätten en motsvarande minskning av antalet extra ledamöter i Svea hovrätt självfallet skulle hava inträtt.

Jag ifrågasatte i nämnda yttrande vidare, att till vikariatsersättningar, arvoden till divisionsordförandena, avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. samt renskrivningskostnader skulle erfordras ett årligt anslag av 24,000 kronor.

Avlöningar.

Såsom jag senare blir i tillfälle att närmare utveckla, torde den arbetsbörda, som kan beräknas falla på den norrländska hovrätten, motsvara ungefär 25 procent av den Svea hovrätt nu åvilande arbetsbördan. Det synes då naturligt, att vid sistnämnda hovrätts delning omkring en fjärdedel av arbetskrafterna överflyttas från Svea hovrätt till den norrländska hovrätten. Att nu, i likhet med vad som i fjolårets proposition var avsett, i samband med Svea hovrätts delning genomföra en viss förstärkning av hovrättens ordinarie arbetskrafter har jag ej ansett böra ske. Med hänsyn till det förändrade läge, vari frågan om förstärkning av hovrätternas arbetskrafter numera kommit, och under beaktande tillika av önskemålet om besparingar i statsutgifterna, har jag funnit, att för närvarande ej bör vidtagas annan åtgärd, än att ur Svea hovrätt utbrytes den fjärdedel av hovrättens arbetskrafter, som kan anses motsvara den genom norrlandshovrättens upprättande föranledda minskningen i arbetsbördan.

Från Svea hovrätt, som för närvarande består av åtta ordinarie och två extra divisioner, skulle således till den norrländska hovrätten överflyttas två ordinarie divisioner samt extra ledamöter, motsvarande ungefär en halv extra division. Vid den norrländska hovrätten torde emellertid tillsvidare ej böra inrättas hovrättsrådsbefattningar, motsvarande två divisioner, vardera om 5 ledamöter, utan i likhet med vad fallet är vid hovrätten över Skåne och Blekinge utöver presidentbefattningen allenast 9 ordinarie hovrättsrådsbefattningar. Härtill skulle komma dels 2 extra ledamöter, en på vardera divisionen, dels en tredje extra ledamot, som — under förutsättning, att den anordning i avseende å presidentens tjänstgöring, som jag i det följande kommer att förorda, vinner gillande — skulle tilldelas den division, å vilken allenast 4 hovrättsrådsbefattningar skulle finnas. Att jag ej redan nu gör framställning om sistnämnda 3 ledamotsbefattningars uppförande på ordinarie stat beror främst på min önskan, att i avvaktan på verkningarna av ifrågasatta åtgärder för minskning av hovrätternas arbetsbörda någon tids erfarenhet måtte vinnas rörande det permanenta behovet av arbetskrafter i hovrätterna.

Då de tvenne till förflyttning avsedda divisionerna i Svea hovrätt omfatta sammanlagt tio hovrättsrådsbefattningar, men på sätt förut nämnts allenast 9 hovrättsråd skulle förflyttas, bör en hovrättsrådsbefatt-

ning vid Svea hovrätt vid inträffande ledighet hållas vakant och sedermera, ifall en norrländsk hovrätt med den organisation jag föreslår kommer till stånd, indragas, såvida det ej finnes ändamålsenligare att i stället förvandla den extra ledamotsbefattning, som alltsedan krigshovrättens omorganisation funnits vid Svea hovrätt, till ordinarie.

Vid den norrländska hovrätten torde i avseende å presidentens tjänstgöring böra tillämpas den anordning, som, enligt vad jag förut nämnt, föreslagits av Svea hovrätt, och enligt vilken presidenten skulle vara befriad från att vara ordinarie ordförande å den ena divisionen, mot det att han tjänstgjorde som ordförande en dag varje vecka å vardera divisionen. Jag vill anmärka, att samma anordning är avsedd att f. o. m. innevarande års höstsession tillämpas jämväl vid hovrätten över Skåne och Blekinge, sedan riksdagen vid behandling av frågan om tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter i enlighet med statsutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 24 funnit ifrågavarande anordning för den skånska hovrättens del ej giva anledning till erinran.

Antalet ordinarie tjänstemän och deras placering i lönegrad enligt avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) skulle vid den norrländska hovrätten — med tillämpning av den vid hovrätten över Skåne och Blekinge iakttagna placeringen i lönegrad — bliva följande:

1 president	A	3
9 hovrättsråd	B	20
1 sekreterare, tillika aktuarie	B	15
1 advokatfiskal, tillika arkivarie	B	15
2 notarier	B	14
3 fiskaler	B	14
3 kontorsbiträden, kvinnliga	C	2
2 expeditionsvakter	B	1.

Anslaget till avlöning av dessa tjänstemän skulle i avrundat belopp uppgå till, vid hovrättens förläggning till:

Umeå (E:ort, inberäknat kallortstillägg), ...	kronor	181,300: —
Sundsvall (G:ort),	»	189,000: —
Härnösand (F:ort),	»	184,500: —

I jämförelse med fjolårets förslag har bland de ordinarie tjänstemännen nu en minskning ifrågasatts med 3 hovrättsråd, 1 fiskal, 1 kvinnligt kontorsbiträde och 1 förste expeditionsvakt. Den på dessa tjänstemän belöpande delen av det i fjolårets proposition beräknade avlöningsanslaget uppgår till 46,650 kronor.

Vidare har jag funnit, att — bortsett från hovrättsråden — förflyttning bör kunna ske av ett större antal tjänstemän än som i fjolårets förslag ifrågasattes. Sålunda böra av tjänstemännen utöver förut föreslagna 1 notarie och 2 fiskaler kunna förflyttas ännu 1 notarie och 1 fiskal, samt vidare 3 kvinnliga kontorsbiträden och 2 expeditionsvakter. På dessa nu ytterligare till förflyttning föreslagna befattningar belöper av nämnda anslag 28,620 kronor.

Inberäknat de till förflyttning föreslagna 9 hovrättsrådsbefattningarna ävensom den till indragning ifrågasatta tionde hovrättsrådsbefattningen, skulle anslaget till avlöningar av ordinarie tjänstemän vid Svea hovrätt kunna nedsättas med i avrundat belopp tillhopa 166,200 kronor. Den genom norrlandshovrättens upprättande föranledda varaktiga kostnadsökningen kan således under nämnda anslagstitel — oavsett dyrtidstillägg — beräknas uppgå till, vid hovrättens förläggning till:

Umeå,	kronor 15,100: —
Sundsvall,	» 22,800: —
Härnösand,	» 18,300: —

Vid närmare utformande av den nya hovrättens organisation bör det enligt min mening tagas under överbägande, huruvida ej antalet notariebefattningar vid den norrländska hovrätten kan begränsas till en och alltså den ena av de nu till förflyttning avsedda två befattningarna helt indragas. Vidare kan ifrågasättas, om ej genom den norrländska hovrättens inrättande en sådan minskning i aktuarie- och liknande göromål kan förväntas inträda vid Svea hovrätt, att även en minskning i den med dessa göromål sysselsatta tjänstemannapersonalen kan äga rum t. ex. därigenom att en av de två aktuariebefattningarna indrages. Efter nu ifrågasatta ytterligare indragningar skulle anslagen till avlöningar av ordinarie tjänstemän vid Svea hovrätt och hovrätten över Norrland kunna nedsättas med tillhopa respektive 14,880, 15,336 och 15,108 kronor, varvid dock är att märka, att angivna anordning kan föranleda ett i någon mån ökat behov av icke-ordinarie arbetskrafter.

Emellertid torde sist berörda indragningsfrågor böra underkastas ytterligare prövning. Försiktigheten synes mig därför bjuda, att dessa besparingsåtgärder ej tagas i beaktande vid beräkning av den genom den norrländska hovrättens inrättande föranledda merkostnaden. Beloppet i fråga torde vid sådant förhållande böra beräknas till förut nämnda respektive 15,100, 22,800 och 18,300 kronor.

I fråga om övriga ordinarie anslag på Svea hovrätts stat föranleder upprättandet av den norrländska hovrätten icke något ökat

anslagskrav, utan torde en delning av anslagen böra ske så, att omkring en fjärdedel av anslagen överföres till den norrländska hovrätten.

Av anslaget å extra stat för tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter bör ett belopp, motsvarande avlöning åt 3 extra ledamöter, beräknas för den norrländska hovrätten.

Då Svea hovrätt som bekant f. n. är synnerligen trångbodd, torde, även om två divisioner nu förflyttas till Norrland, någon avsevärd minskning i det av hovrätten disponerade lokalutrymmet ej kunna förväntas uppstå och därmed ej heller någon mera betydande nedgång av kostnaden för lokalernas uppvärmning, vilka kostnader bestridas av andra huvudtitelns anslag för skrivmaterialier och expenser, ved m. m., kunna beräknas inträda.

*Expens-
anslag.*

Utgifterna för uppvärmning av den norrländska hovrättens lokaler böra därför uppföras såsom av hovrättens inrättande föranledda merkostnader. Beloppet i fråga torde icke komma att överstiga, vid hovrättens förläggning till:

Umeå,	kronor 3,500: —
Sundsvall,	» 3,000: —
Härnösand,	» 6,400: —.

Den sammanlagda årliga merkostnad, som på grund av Svea hovrätts delning sålunda skulle tillskyndas statsverket, skulle följaktligen utgöra, vid den norrländska hovrättens förläggning till:

*Samman-
fattning.*

Umeå,	kronor 18,600: —
Sundsvall,	» 25,800: —
Härnösand,	» 24,700: —.

Vad angår belastningen å budgetåret 1924—1925 — det första, för vilket anslag för här ifrågavarande ändamål erfordras — vill jag anmärka, att någon minskning i den beräknade merkostnaden kommer att äga rum på grund av att den nya hovrätten i dess helhet är avsedd att träda i funktion först under hösten 1924.

Då riksdagen, som redan år 1921 i princip uttalat sig för inrättande av en hovrätt i Norrland utan avvaktan på genomförandet av en blivande rättegångsreform, påföljande år vidhöll sin uppfattning härutinnan, torde det icke vara erforderligt att nu vidlyftigt ingå på de förut framförda skälen till utbrytande av ett par divisioner från Svea hovrätt och dessas förläggande till något av de nordligaste länen. I själva verket torde behovet av denna delning för varje år som går bliva allt mera uppenbart.

**Depart-
mentschefen.**

Behovet av Svea hovrätts delning och inrättandet av en särskild hovrätt över Norrland.

Redan när hovrätten år 1896 försågs med en sjunde division, framhölls inom riksdagen, att en så stor personal och en så vidlyftig apparat, som Svea hovrätt genom tillförande till densamma av ytterligare en division komme att erhålla, icke skulle kunna vara för ändamålet fullt lämplig, i det formerna bleve för tunga och långsamma, sammanhållningen slappades, kontrollen försvårades och det så att säga administrativa arbetet inom hovrätten komme att sakna tillräckliga arbetskrafter. Vid 1904 års riksdag framhöll också det sammansatta stats- och lagutskott, till vilket vissa då väckta motioner angående upprättande av en norrländsk hovrätt remitterats, vådorna av Svea hovrätts ökning utöver sju divisioner. De sålunda framförda betänkligheterna äga givetvis än större fog, sedan hovrätten genom tillkomsten av nya extra divisioner den 1 september 1904 — ordinarie sedan 1918 — den 1 januari 1921 och den 10 september 1922 svällt ut till icke mindre än tio divisioner.

I sammansatta stats- och första lagutskottets av 1921 års riksdag godkända utlåtande nr 6, avgivet efter tillkomsten av hovrättens nionde division, erinras främst om svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt administrera ett verk av Svea hovrätts storlek. Särskilt framhöll utskottet, hurusom den ledande och övervakande verksamhet, som enligt hovrätternas arbetsordningar tillkomme presidenterna, i Svea hovrätt på grund av det stora antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän i avsevärd mån försvårades, varjämte hovrättsledamöternas möjlighet att erhålla tillräcklig kännedom om de i hovrätten tjänstgörande aspiranternas duglighet i hög grad inskränktes, och slutade utskottet med ett konstaterande av att sålunda redan Svea hovrätts dåvarande storlek — åtta ordinarie och en extra division — enligt utskottets mening syntes nödvändigögra en delning av hovrätten.

Svea hovrätt har också i sitt i ärendet den 2 december 1921 avgivna utlåtande (prop. 1922 nr 108 sid. 25) framhållit, att upprättandet av en hovrätt för de fyra nordligaste länen medförde vissa onekliga fördelar, framförallt förknippade med minskandet av Svea hovrätts dåvarande, ur administrationssynpunkt allt för stora personal och ämbetsområde.

Visserligen är det min förhoppning att genom vissa redan vidtagna åtgärder och andra, varom Kungl. Maj:t beslutat för riksdagen framlägga förslag, den nuvarande arbetsbalansen vid hovrätten skall inom en ej alltför avsevärd tid kunna betydligt nedbringas och därmed till en del behovet av hovrättens tionde division bortfalla. Emellertid bör det icke fördöljas, att Svea hovrätt i ett nyligen avgivet utlåtande över vissa i nyssnämnda syfte ifrågasatta åtgärder uttalat, att det vore uppenbart, att med hittillsvarande tillströmning av mål de båda nu arbetande extra

divisionerna vore nödvändiga redan för att förhindra, att balansen ytterligare uppginge. Huru frågan om det stadigvarande behovet av extra divisioner i Svea hovrätt än kan komma att lösas, ansluter jag mig under alla förhållanden obetingat till uppfattningen, att den Svea hovrätt åvilande arbetsbördan gör hovrättens delning till en angelägenhet av trängande vikt.

Till förmån för inrättandet av en särskild norrländsk hovrätt har i den tidigare diskussionen i frågan även framhållits, att rättsskipningen i de avlägsna norrländska bygderna uppenbarligen måste komma att lida av det oerhörda avståndet till överdomstolen och dennas bristande orientering i de säregna norrländska förhållandena. Vad härom anförts i bl. a. nya lagberedningens tidigare återgivna uttalande torde icke behöva här närmare utvecklas. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla en synpunkt, på vilken lagkommittén i sitt av mig omnämnda betänkande från 1815 syftade och som äger betydelse även i vår tid. Det är den närmare kontakt, som genom hovrättsdivisionernas utflyttning kommer att skapas mellan överrätt och underrätt, varigenom bl. a. ett utbyte av arbetskrafter dem emellan i långt större omfattning än eljest blir möjligt. Härmed sammanhänger ock hovrättens ökade förmåga att utöva kontroll över underdomstolarna.

Ett värdefullt vittnesbörd till förmån för inrättandet av en norrländsk hovrätt är även det i 1921 års riksdagsmotion citerade uttalandet av dåvarande presidenten i Vasa hovrätt angående vikten av att de områden, inom vilka hovrätterna skola handha rättsvården, icke äro alltför vidsträckta, och hans vitsordande av att han vid tjänstgöringen i Vasa hovrätt ej kunnat se annat än fördelar därav, att hovrätten för norra Finland förlagts till Österbotten. Jag vidhåller även mitt eget tidigare uttalande, att enligt mitt förmenande förläggandet av en hovrätt till Norrland måste tillerkännas icke ringa betydelse därutinnan, att därigenom ledamöterna i hovrätten beredes möjlighet att leva och verka mitt uppe i de förhållanden, som sätta sin särskilda prägel å ett ej oväsentligt antal av målen vid domstolarna inom de norrländska länen. Den närmare beröringen med livet häruppe måste tillföra hovrättsledamöterna ökad möjlighet att rätt förstå åskilliga av de spörsmål, som komma under deras skärskådande, och därmed tillförsäkra de rättssökande ett mera sakkunnigt bedömande av tvistefrågor.

Såsom av den i fjolårets proposition förebragta utredningen framgår, hava mot inrättandet av en norrländsk hovrätt åtskilliga betänkligheter anförts, däribland hänsyn till den förestående rättegångsreformen ävensom farhågan för att i framtiden svårigheter skulle yppa sig att

uppehålla en tillfredsställande kompetens inom ledamotsgraden i en norrländsk hovrätt. Svea hovrätt har för sin del funnit de med hovrättens delning förenade olägenheterna fullt motväga fördelarna av den föreslagna åtgärden, men understryker, att det vill synas som om befolkningen i de nordligaste länen av såväl reella som vissa ideella hänsyn betraktar det såsom ett intresse av synnerlig vikt, att en norrländsk hovrätt kommer till stånd, och finner detta vara en omständighet, som ej bör av statsmakterna lämnas obeaktad.

För min del tvekar jag icke att beteckna fördelarna för rättskipningen av Svea hovrätts delning vida överväga de därmed förenade, enligt min mening betydligt överskattade olägenheterna. Processkommissionen har för sin del uttalat, att hänsynen till en blivande rättegångsreform enligt kommissionens uppfattning icke lägger hinder i vägen för ett bifall till förslaget om inrättande redan nu av en hovrätt för de fyra nordligaste länen. Och någon fara för att det skulle visa sig omöjligt att för framtiden tillfredsställande rekrytera en norrländsk hovrätt — vilken automatiskt erhåller sin första ledamotsuppsättning genom förflyttning från Svea hovrätt — anser jag icke vara för handen, blott man tillser, att hovrätten icke ernåller en ur rekryteringssynpunkt olämplig förläggningssort.

Jurisdiktionsområdet för den norrländska hovrätten var enligt fjol-årets förslag avsett att omfatta Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Inom riksdagen väcktes emellertid en motion (andra kammaren nr 238), vari föreslogs, att hovrättens domkrets i stället måtte omfatta allenast Västernorrlands läns Ångermanlandsdel samt Västerbottens och Norrbottens län. Under Svea hovrätt skulle således fortfarande förbliva Jämtlands län samt den södra delen av Västernorrlands län (Medelpad).

I likhet med länsstyrelsen i sistnämnda län, som i skrivelse den 23 oktober 1922 förklarar detta förslag icke vara att tillråda, har jag funnit mig icke kunna förorda detsamma. Administrativt torde det givetvis komma att erbjuda svårigheter att låta ett och samma län till olika delar lyda under skilda hovrätter. Om betänkligheter icke mött mot en dylik uppdelning av ett län, skulle jag av skäl, som framgå av vad jag straxt skall komma till, i stället varit benägen föreslå sådan delning av Gävleborgs län, att Hälsingland förts till den norrländska hovrätten.

Ett ytterligare skäl för att låta de fyra nordligaste länen odelade lyda under samma hovrätt utgör det förhållande, att därigenom undviks en uppdelning på olika hovrätter av de kyrkliga administrations-

Jurisdik-
tionsområdet
för och
organisatio-
nen av en
norrländsk
hovrätt.

områdena, enär Härnösands och Luleå stift just omfatta de fyra nordligaste länen. Mot en dylik uppdelning möta, med hänsyn därtill att hovrätten är överdomstol jämväl i förhållande till domkapitlen, betänkligheter av samma slag som mot en uppdelning av länen.

De avgörande invändningarna mot motionärernas förslag äro emellertid, *dels* att genom upprättandet av en hovrätt med så begränsad domkrets som den föreslagua Svea hovrätt icke skulle erhålla en tillräckligt avsevärd lättnad i sin arbetsbörda, *dels* att åt en dylik hovrätt ej kunde beredas en ur olika synpunkter lämplig organisation.

Till belysning av det sagda vill jag anföra vissa statistiska uppgifter angående till Svea hovrätt inkomna mål.

	Till Svea hovrätt inkomna mål									
	i medeltal årligen						1921		1922	
	1906—1910		1911—1915		1916—1920					
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Norrbottens län	173	5.9	137	4.0	182	4.7	219	4.7	246	5.8
Västerbottens län.....	170	5.8	172	5.1	216	5.6	212	4.5	277	6.0
Västernorrlands län.....	430	14.6	410	12.0	382	9.9	384	8.2	420	9.1
Jämtlands län	159	5.4	224	6.6	225	5.9	235	5.0	265	5.8
Summa	932	31.7	943	27.7	1,005	26.1	1,050	22.4	1,208	26.2
Övriga län	2,007	68.8	2,459	72.8	2,837	73.9	3,635	77.6	3,398	73.8
Summa för hovrätten	2,939	100	3,402	100	3,842	100	4,685	100	4,606	100

Enligt denna tabell har under de senaste tolv åren från de fyra nordligaste länen i genomsnitt härflutit omkring 25 procent av samtliga till Svea hovrätt inkomna mål. Om, såsom Svea hovrätt antagit, hovrättens nuvarande 10 divisioner erfordras redan för avarbetande av de till hovrätten årligen inkommande målen, skulle alltså för målen från de nämnda länen krävas omkring 2 ½ divisioner eller 12 à 13 ledamöter. På Jämtland och Medelpad kunna antagas belöpa omkring 10 procent av samtliga mål, motsvarande arbete för en division. Skulle nämnda landskap avskiljas från den norrländska hovrättens jurisdiktionsområde, skulle alltså för Ångermanland och de båda nordligaste länen icke behövas mera än 1 ½, hovrättsdivision eller utom presidenten blott 6 ledamöter. Under antagande återigen att för Svea hovrätt i dess helhet, efter genomförande av planerade åtgärder för arbetsproduktens ökande, skulle erfordras mindre än 10 divisioner, skulle detta i sin tur medföra, att på Ångermanland och de båda nordligaste länen skulle komma ännu mindre än 1 ½, division. Det torde utan vidare vara klart, att en delning

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 93 häft. (Nr 121.)

av Svea hovrätt, som innebure att blott 1 1/2 division eller 15 procent av hovrättens nuvarande arbetskrafter flyttades ut och 8 1/2 divisioner — 85 procent — stannade kvar, icke skulle medföra den minskning av hovrättens arbetskvantum och domsområde, som av de i frågan hörda myndigheterna ansetts önskvärd.

Härtill kommer vidare att, såsom processkommissionen i sitt i fjolårets proposition (sid. 38) återgivna utlåtande erinrat, erfarenheten från vårt land alldeles bestämt talar för önskvärdheten att överrätterna ej göras för små. Kommissionen hade därför också utgått ifrån att om möjligt varje överrätt borde få minst två avdelningar. Denna storlek skulle, som nämnt, en hovrätt med de fyra nordligaste länen till jurisdiktionsområde erhålla. Av de 13 ledamöter, som enligt gjord beräkning erfordras för en dylik hovrätt, skulle, en vara president och de 12 övriga fördelas på två avdelningar med sex ledamöter på varje. Fjolårets motionärer tänkte sig också, att den av dem föreslagna hovrätten för Ångermanland samt Västerbottens och Norrbottens län skulle omfatta två divisioner — president och 9 hovrättsråd — men de hava härvid tydligen icke beaktat, att ett sålunda begränsat jurisdiktionsområde ej kan bereda full sysselsättning åt en hovrätt av denna storlek.

Då jag sålunda icke kan tillstyrka, att en delning av Svea hovrätt verkställes efter sådana principer, att hovrättens arbetsbörda lättas med allenast 15 procent, och då jag på det bestämdaste måste avråda ifrån att nu upprätta en hovrätt med mindre än två divisioner, måste jag komma till det resultat, att en norrländsk hovrätt för närvarande icke under några förhållanden bör organiseras för ett mindre jurisdiktionsområde än de fyra nordligaste länen.

Vad därefter angår frågan, till vilken ort inom Norrland den nya hovrätten lämpligen bör förläggas, vill jag därom nämna följande.

Ur de synpunkter, vilka, såsom jag i det föregående utvecklade (s. 45—48), främst påkalla en delning av Svea hovrätt och organiserandet av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen redan under nu bestående rättegångsordning — nämligen *dels* Svea hovrätts allt för stora omfattning och arbetsbelastning, *dels* önskvärdheten av att möjlighet beredes hovrättens ledamöter att leva och verka mitt uppe i de förhållanden, som sätta sin särskilda prägel å ett ej oväsentligt antal av målen vid domstolarna inom de norrländska länen — måste det betecknas såsom relativt likgiltigt, till vilken ort inom det verkliga Norrland den nya hovrätten förlägges. Om det, såsom jag tror mig hava visat, ur allmänna rättskipningssynpunkter är angeläget att redan nu en särskild hovrätt inrättas för de fyra nordligaste länen, kommer således enligt min mening

hovrättens hela jurisdiktionsområde att, oberoende av förläggningssorten, hava gagn av hovrättens inrättande.

Bland hörda myndigheter har vidare länsstyrelsen i Västerbottens län framhållit, att så länge det skriftliga förfarandet i hovrätterna fortfarande gäller, det är av en mera underordnad betydelse var hovrätten förlägges. Även jag förmenar, att det under nu bestående rättegångsordning ur rättsskipningssynpunkt är av underordnad vikt, hurudana kommunikationerna till hovrättsstaden från hovrättsområdets olika delar äro. Emellertid är det givetvis, i den mån resor kunna ifrågakomma till hovrätten, alltid en fördel, om hovrätten är förlagd till en ort med goda kommunikationer, liksom det måste vara att förorda, att hovrätten förlägges till någon ort inom de tätare befolkade delarna av området, vilka ju jämväl tillföra hovrätten det största antalet mål.

En synnerligen viktig och i själva verket avgörande synpunkt är den, vilken ort har de bästa utsikterna att trygga en god rekrytering av hovrätten och att främja en god utbildning av dess ledamöter för deras domarkall. I detta avseende har en ort med rikare pulserande liv såväl på det intellektuella som det kommersiella och industriella området företräde framför en härutinnan mindre utvecklade plats. Beträffande Norrland måste ur rekryteringssynpunkt även beaktas, att ju nordligare en ort är belägen, desto mindre lockande blir den för ett stort antal av dem, som kunna ifrågakomma att rekrytera hovrätten. Såsom ett självklart krav måste det betecknas, att vid valet mellan olika ifrågakommande orter företräde gives åt dem, i vilka högre skolundervisning kan erhållas.

1922 års sammansatta stats- och första lagutskott underströk i sitt utlåtande ett av processkommissionen föregående år gjort uttalande rörande vikten av att den nya hovrätten förlägges till sådan ort, som kan förväntas även under en ny rättegångsordning bliva säte för en överrätt, samt erinrade i detta sammanhang om betydelsen av frågan, huruvida rättegångsreformen skulle komma att kräva inrättandet icke allenast av en utan av två hovrätter i Norrland. Emellertid hade processkommissionen vid sitt nämnda uttalande räknat med möjligheten, att en ny hovrättsbyggnad skulle uppföras för den nya hovrätten. Detta anser jag just med hänsyn till rättegångsreformen och ovissheten om de krav ett nytt rättegångssätt kan komma att ställa på de blivande överrätterna i lokalavseende ej böra ifrågakomma. I stället bör enligt min mening den norrländska hovrätten tills vidare allenast mera provisoriskt inrymmas i någon redan befintlig lokal, som utan allt för stora kostnader kan inredas till bruk för hovrätten. Då härtill kommer, att även om processkommis-

sionen med större bestämdhet kunnat uttala sig om vad dess blivande förslag kunde komma att innehålla med avseende å antalet hovrätter i Norrland och deras förläggningssorter — under hand har jag inhämtat, att processkommissionen i dessa avseenden icke nu kan uttala sig närmare än som skett i dess förliedet år avgivna utlåtande — så skulle dock statsmakterna helt visst icke varit beredda att i detta sammanhang fatta någon ståndpunkt i denna fråga, föregripande prövningen av ett framtida förslag. Jag finner därför Svea hovrätt hava förfarit riktigt, när den vid sitt uttalande i föreliggande fråga bortsett från de eventualiteter, en blivande rättegångsreform kan medföra i fråga om norrländska överrätters förläggning. Detta hindrar emellertid icke, att vid bedömandet av en viss orts lämplighet hänsyn även bör tagas till sannolikheten av att den skulle kunna ifrågakomma som förläggningssort för en överrätt efter rättegångsreformens genomförande.

Granskar man nu närmare ur förut angivna synpunkter de orter, som nämnts i samband med frågan om hovrättens förläggning, kunna till en början de mindre städer, i vilka ej finnes tillfälle till högre skolundervisning, lämnas ur räkningen. Härefter återstå Luleå, Umeå, Hernösand, Sundsvall och Östersund. Av dessa torde den sistnämnda icke kunna ifrågakomma såsom förläggningssort för en norrländsk hovrätt efter rättegångsreformens genomförande, vare sig det inom de fyra nordligaste länen då skulle finnas en eller två hovrätter. De tätare befolkade kustlandskapen skulle alldeles givet i konkurrensen med Jämtland om en överdomstols förläggning komma att avgå med segern. För en hovrätt omfattande allenast de två nordligaste länen skulle givetvis Luleå kunna ifrågakomma som förläggningssort, men det förefaller icke utslutet, att med hänsyn till Luleås nordliga belägenhet även för ett sålunda begränsat hovrättsområde Umeå ur rekryteringssynpunkt skulle anses vara att föredraga. I alla händelser skulle tydligtvis icke Luleå men väl Umeå kunna ifrågakomma för en hovrätt, omfattande de fyra nordligaste länen. Till de skäl, som sålunda anförts för att nu icke räkna med Östersund och Luleå såsom förläggningssorter för en överrätt, kommer ytterligare i den nu aktuella förläggningssfrågan den omständigheten, att i ingendera av dessa städer finnes möjlighet att i avbidan på rättegångsreformens genomförande för någon längre tid provisoriskt inrymma hovrätten i någon redan befintlig byggnad. Beträffande de sålunda återstående, nu ifrågakommande städerna — Umeå, Härnösand och Sundsvall — synes ingen avgörande invändning mot deras lämplighet såsom förläggningssorter för en hovrätt kunna framdragas. På grund härav har jag beträffande dessa tre städer — av vilka envar jämväl vid 1921 års

riksdag från olika håll föreslogs såsom den blivande hovrättens förläggningssort — låtit verkställa förut återgivna utredning angående kostnaderna för hovrättens eventuella förläggning till var och en av dem.

Såsom av denna utredning framgår, innebär förslaget om hovrättens förläggning till Umeå en ur ekonomisk synpunkt för staten synnerligen förmånlig lösning. Staden har nämligen åtagit sig att bestrida alla erforderliga byggnads- och inredningsarbeten i den statsverket tillhöriga gamla seminariebyggnaden. Staten skulle endast hava att sörja för lokalernas möblering samt anskaffande av bibliotek för hovrätten. Därtill kommer, att staden, såsom förut nämnts, förklarat sig villig att även bestrida flyttningskostnaderna — ett erbjudande vartill motsvarighet saknas från övriga städers sida.

För hovrättens förläggande till Sundsvall skulle staten återigen, utöver nyssnämnda utgifter för möbler och bibliotek, få vidkännas kostnader dels för inredningsarbeten med 26,000 kronor, dels ock för hovrättens flyttning med 32,000 kronor.

Beträffande lokalfrågan för en till Härnösand förlagd hovrätt stå — bortsett från förslaget om nybyggnad — trenne olika möjligheter till buds, nämligen hovrättens inrymmande 1) i sydöstra delen av Hemsö kustartillerikårs kasern, 2) i landstatshuset, därvid länsstyrelsen skulle förflyttas till kasernen, och 3) i folkskoleseminariets byggnad, därvid seminariet skulle flyttas till kasernen. En ifrågasatt kombination av de båda sista alternativen är hovrättens inrymmande i landstatshuset, länsstyrelsens förflyttning till folkskoleseminariet och seminariets förläggande till kasernen. Varje anledning torde emellertid saknas att kombinera hovrättsfrågan med någon av övriga nu nämnda byggnadsfrågor, då dessa senare enligt min tanke ej äro aktuella och då hovrättens inrymmande i kasernen dels innebär den ur kostnadssynpunkt fördelaktigaste lösningen och dels icke kan anses fastlåsa övriga byggnadsfrågor på något för framtiden bindande sätt, i det att de inredningsarbeten, som nu kunna genomföras i kasernen, vid ett framtida lokalbyte exempelvis med seminariet ingalunda skulle vara bortkastade utan i allt väsentligt komma jämväl det nya ändamålet till godo. Enligt det alternativ, som sålunda synes mig vara att föredraga, nämligen hovrättens provisoriska förläggning till kasernen, skulle statsverkets engångskostnader för hovrättens förläggande till Härnösand bliva — förutom utgifterna till möbler och bibliotek — 30,000 kronor för inredningsarbeten och 35,000 kronor till flyttningskostnader.

Även om sålunda ur kostnadssynpunkt Sundsvall och Härnösand i förläggningsavseende ställa sig något mindre fördelaktiga för statsverket

än Umeå, är dock skillnaden så pass obetydlig, att kostnadsfrågan ej kan få bliva avgörande, om ur andra synpunkter företräde kan givas åt någon av städerna. Icke heller äger någon av de ifrågakommande, för hovrätten avsedda lokalerna ur lämplighetssynpunkt något avgjort företräde framför de övriga. Andra synpunkter måste härvidlag fälla utslaget, och vill jag i sådant avseende framhålla följande.

Från den förut berörda synnerligen viktiga rekryteringssynpunkten måste, då det nu gäller allenast en hovrätt för samtliga de fyra nordligaste länen, enligt min mening det betydligt nordligare belägna Umeå vika för de sydligare belägna Sundsvall och Härnösand. Ur synpunkten av att erhålla den bästa möjliga rekrytering torde åter Härnösand äga något försteg framför Sundsvall. Sundsvalls företräde med hänsyn till större folkmängd och ostridigt i industriellt och handelsavseende rikare pulserande liv torde nämligen mer än väl uppvägas därav att Härnösand av gammalt i administrativt och kulturellt avseende utgör centralpunkten i dessa trakter. Härtill kommer att, om hovrätten förlades till det sydligare belägna Sundsvall, mot densamma förläggning skulle med större skäl än om den förlägges till Härnösand kunna anmärkas, att hovrätten komme att hava sitt säte i en utkant av sitt jurisdiktionsområde. Jag vill även erinra därom, att såväl Svea hovrätt som processkommissionen enhälligt som sin åsikt gjort gällande att, särskilt från nu nämnda synpunkter, Härnösand är att föredraga framför de andra platser i Norrland, som lämpligen kunna ifrågakomma. Det torde icke heller lida något tvivel, att om hovrätten förlägges till Härnösand, densamma även efter processreformens genomförande har utsikt att få stanna kvar å denna ort. Vid valet mellan Sundsvall och Härnösand måste enligt min mening viss betydelse även tillerkännas dels det förhållandet att, om Härnösand väljes till förläggningsort, hovrätten får sina lokaler förlagda till en staten tillhörig byggnad, för vilken för närvarande ej finnes någon användning, under det att hovrätten, förlagd till Sundsvall, provisoriskt skulle få sina lokaler inrymda i en stadens byggnad, där den icke gärna skulle kunna förbliva efter rättegångsreformens genomförande, dels ock den omständigheten, att Härnösands stads erbjudande att bereda bostäder åt hovrättens tjänstemän är från statens synpunkt mera betryggande än motsvarande utfästelse av Sundsvalls stad.

Mot Härnösand såsom förläggningsort har invänts, att staden i jämförelse med Sundsvall ägde sämre järnvägsförbindelser. Även om, såsom jag förut anmärkt, under nuvarande rättegångsordnings förbestånd kommunikationerna till hovrättsstaden spela en relativt underordnad

roll, må dock här framhållas, att i och med öppnandet av ostkustbanan å sträckan Sundsvall—Härnösand, vilket beräknas komma att ske redan år 1925, Härnösand icke heller i kommunikationsavseende kan anses komma att stå tillbaka för Sundsvall.

På grund av vad nu sagts måste jag fasthålla vid min redan vid avlåtandet av förra årets proposition i ämnet intagna ståndpunkt, att den norrländska hovrätt, varom nu är fråga, helst bör förläggas till Härnösand. Bland de olika utvägar, som erbjuda sig till erhållande därstädes av nödiga lokaler för hovrätten, ansluter jag mig, som nämnt, obetingat till den, enligt vilken hovrätten skulle få sin provisoriska förläggning till Hemsökasernen.

Engångskostnaderna för detta förslags realiserande — bortsett från kostnaden för yttre putsningsarbeten i kasernbyggnaden m. m., vilken kostnad, såsom förut (sid. 31) nämnts, anses erforderlig oberoende av om hovrätten förlägges dit eller ej — ställa sig, såsom förut utretts, på följande sätt:

Kostnads-
beräkning.

1) inre ändringsarbeten å kasernbyggnaden	kronor	30,000
2) möbler, gardiner, armatur m. m.	»	45,000
3) bibliotek	»	10,000
4) flyttningskostnader	»	35,000

Summa kronor 120,000.

Av detta belopp skulle dock, såsom tidigare angivits, allenast 20,000 kronor behöva äskas för budgetåret 1923—1924. Återstående beloppet, 100,000 kronor, skulle komma att belasta först 1924—1925 års budget.

Av de av hovrättens inrättande föranledda varaktiga merkostnaderna, på sätt förut nämnts beräknade till 24,700 kronor för år, skulle ingen del behöva äskas å 1923—1924 års riksstat, utan anslag för ändamålet behöva första gången begäras först för budgetåret 1924—1925, vid vilken tidpunkt emellertid en ungefär motsvarande minskning i det nu utgående anslaget till tillfällig förstärkning av hovrätternas arbetskrafter synes vara att förvänta.

Under åberopande av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av lokaler till en hovrätt över Norrland för budgetåret 1923—1924 anvisa ett *extra* reservationsanslag

av kronor 20,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Siegfried Matz.

Innehåll.

	Sid.
Historik	1
Förläggningssort	6
Engångskostnader för inredning av lokaler:	
Umeå	18
Sundsvall	24
Härnösand:	
Alternativ A	26
» B	27
» C	31
» D	33
Övriga engångskostnader	38
Sammanfattning av engångskostnader	39
Varaktiga kostnader	41
Departementschefen:	
Behovet av Svea hovrätts delning och inrättandet av en särskild hovrätt öfver Norrland	45
Jurisdiktionsområdet för och organisationen av en norrländsk hovrätt	48
Förläggningssort	50
Kostnadsberäkning	55